Riksdagens protokoll 1990/91:51

Torsdagen den 17 januari

Kl. 12.00–15.53

Protokoll 1990/91:51

Anförande med anledning av krigsutbrottet i Gulfområdet

Svar på interpellationer

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! En fredlig lösning stod till sist inte att finna i Mellanöstern. Inte ens de vädjanden som FN och Pérez de Cuellar personligen in i det sista riktade till Saddam Hussein gav något som helst resultat. Allas vår varma förhoppning är att kriget skall få ett snabbt slut och att så få människoliv som möjligt skall spillas.

Utrikesminister Sten Andersson kommer som tidigare aviserats att kl. 14.30 lämna kammaren information om det aktuella läget i Gulfen liksom om det aktuella läget i Baltikum.

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 11 januari.

2 § Svar på interpellation 1990/91:109 om demokrativillkor för biståndsarbete

Anf. 2 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Alf Wennerfors har frågat mig om jag är beredd att till programländer som är diktatur- och enpartistater ställa demokrativillkor för att biståndssamarbetet skall fortsätta.

Som Alf Wennerfors påpekar har jag den 22 oktober 1990 i ett interpellationssvar till Jan-Erik Wikström utförligt redogjort för regeringens syn på demokratimålet i biståndet och de arbetsmetoder som tillämpas för att främja detta mål.

Min grundsyn är att man skall bistå människor som kämpar mot förtryck och strävar efter demokrati och utveckling i u-länder. Därför har insatserna för att främja demokrati i olika länder och med olika metoder fortlöpande ökat under min tid som biståndsminister.

Målgrupperna för svenskt bistånd kan inte inskränka sig till människor som haft turen att födas i en demokrati. Därför måste vi även i fortsättningen

stödja biståndsprojekt i olika länder. Valet av projekt skall ske med stor omsorg, så att de ligger i linje med de biståndspolitiska målen.

Det finns en lång rad biståndsinsatser som innebär en långsiktig investering för mänsklig utveckling och demokrati. Läskunnighet ger människor verktyg att själva kämpa för sina rättigheter. Den kunskap och vana att organisera sig i demokratiska former, som är effekter av svenska biståndsinsatser, ger resultat också i form av ökat deltagande i den ekonomiska och politiska processen. En komplettering till dessa långsiktiga program, utgör de särskilda insatserna för stöd till demokrati och mänskliga rättigheter. Hit hör stöd till lagstiftning och rättssäkerhet, bidrag till ett stort antal organisationer för mänskliga rättigheter, insatser i samband med allmänna val, stöd till utsatta grupper, såsom kvinnor och barn, samt ett omfattande förvaltningsbistånd.

I dialogen med programländerna kommer jag som företrädare för regeringen och andra representanter för svensk biståndspolitik att även i fortsättningen med stor tydlighet framföra vår syn på demokrati och mänskliga rättigheter. Fall av bristande respekt för de mänskliga rättigheterna skall självfallet påtalas och vi skall klargöra att sådana undergräver viljan till ett biståndssamarbete med Sverige.

Många av Sveriges samarbetsländer har inlett en utveckling mot ökad demokrati och flerpartisystem. Det är bl.a. för att kunna stödja denna positiva utveckling som medlen för särskilda demokratiinsatser ökar kraftigt i årets budget. Anslagsposten föreslås uppgå till 550 milj.kr. Den skall användas för stöd till människor som kämpar för demokrati och mänskliga rättigheter, oavsett om det är i en omgivning av förtryck eller om det är i länder som befinner sig i en process mot demokrati och ökat folkligt inflytande.

Att främja fred, demokrati och mänskliga rättigheter är hörnstenar i svensk utrikespolitik. Biståndet är ett viktigt instrument för att föra utvecklingen framåt och främja dessa värden i en u-landsverklighet präglad av fattigdom, krig och förtryck. Vi kommer att fortsätta arbetet att främja människors strävan efter ett liv där de mänskliga rättigheterna respekteras fullt ut och är uppnåeliga även för de fattigaste. Utvecklingen i södra Afrika och Latinamerika visar vilken livskraft tron på dessa värden har hos de människor som kämpar mot förtryck. Det svenska biståndet är fortsatt ett mycket viktigt instrument för att bistå i dessa processer mot demokrati.

Anf. 3 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Det står en pojke framför mig utanför hyddan. Han iakttar mig uppfordrande. Runt om mig står en mängd barn och några vuxna. De följer tyst vad som sker. Så säger den mörkhyade pojken på swahili något som tolken översätter: Jag vill leva. Jag vill inte dö. Jag vill leva ett liv som du har fått leva.

Den här bilden finns ständigt i mitt minne. Min livsfilosofi och min moderata ideologi utgår ifrån att varje människa är unik, oavsett om hon är vit eller svart. Varje människa, oavsett om hon är född i Roslagen eller i en afrikansk by i Tanzania, föds med unika resurser. Dessa resurser vill människan utveckla, under barnaåren med hjälp av sina föräldrar och andra vuxna. Det är föräldrar och politiker som skall skapa förutsättningarna. En sådan förut-

sättning är den enskilda människans frihet som samtidigt är en grundläggande mänsklig rättighet.

Varje år föds 90 miljoner barn. Många miljoner av dessa – 14, 15, kanske 20 – dör av bl.a. hunger och svält. Vilket slags liv blir det för dem som överlever?

För att du åtminstone skall komma i närheten av verkligheten i t.ex. länder söder om Sahara, måste du försöka tänka dig in i den allra djupaste fattigdom, som du över huvud taget kan tänka dig. Försök också tänka dig in i den dagliga tillvaro, där du lever som ett slags slav, där din frihet är lika med noll och där du lever i skräck för landets diktator, hans myndigheter, hans soldater, hans säkerhetspolis, hans bypolis och hans angivare!

Varje människa – vare sig hon är bantuneger, vietnames, rumän eller svensk – vill leva i frihet och demokrati, vill utbilda sig, vill kunna välja arbete både för att kunna överleva och för att kunna leva ett innehållsrikt liv. Dessa människor nås kanske någon gång av de svenska biståndsprojekten. Vårt bistånd – 550 milj.kr. till Tanzania varje år, drygt 300 milj.kr. till Vietnam – stöder landets diktator eller envåldshärskare och hans regim, hans myndigheter, hans elit och hans parti.

Jag menar inte att pengarna går direkt till dessa maktmänniskors fickor, utan att vårt bistånd stöder och stärker diktatursystem, vanstyren, enpartisystem, övergrepp och brott mot de mänskliga rättigheterna. Detta befäster fattigdomen och ofriheten.

Det sammanlagda biståndet till ett av de mest biståndsberoende länderna, Tanzania, var drygt 50 miljarder kronor från samtliga biståndsgivare under åren 1970–1988. Men befolkningen är fortfarande lika fattig. Människorna har kanske t.o.m. blivit fattigare och de lever i ofrihet. De har små möjligheter att ta sig ur fattigdomen.

Visst har många biståndsprojekt varit framgångsrika. Många människor har blivit hjälpta. Våra biståndsarbetare har gjort stora och fina insatser. Helhetsintrycket är dock att utvecklingen har stagnerat.

Jag har frågat biståndsministern: Är det inte dags att ställa villkor? Nu har jag fått svar. Tack för det. Svaret är positivt och välmenande. Det är mycket som jag kan instämma i. I sitt svar säger biståndsministern att hon även i fortsättningen med stor tydlighet kommer att framföra vår syn på demokrati och mänskliga rättigheter. Det är positivt, men det hjälper ju inte. Detta har biståndsministern sagt under en följd av år, men envåldshärskarna struntar i vad Lena Hjelm-Wallén från Sverige säger, även om hon nu framför sina synpunkter med stor tydlighet. Envåldshärskarna kanske t.o.m. flinar åt oss bakom våra ryggar.

Till sist vill jag ställa en fråga. I det tredje stycket på s. 2 i svaret säger biståndsministern: "Fall av bristande respekt för de mänskliga rättigheterna skall självfallet påtalas och vi skall klargöra att sådana undergräver viljan till ett biståndssamarbete med Sverige."

Fru talman! Jag tolkar detta så, att biståndsministern ändå mött mitt villkorsresonemang en liten bit på väg. Har jag tolkat biståndsministern rätt?

Anf. 4 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Det har under de många år som vi har diskuterat bistånd funnits ett visst resonemang om förståelse och ursäkt för de enpartistater som

vi ger bidrag till. Argumenten har varit att de har en annorlunda tradition, annan kultur, att stamtänkande undergräver en demokratisk process, utbildningsnivån, som statsrådet nämnde, outvecklade kommunikationer och svag nationell enhetskänsla. Allt detta är sant. Många av de stater som vi ger bidrag till har formats på ett konstlat sätt, och befolkningen känner inte en naturlig samhörighet.

Men det finns en smärtgräns för hur länge vi kan använda de här argumenten för att ursäkta enpartistater. Yttrandefrihet, tryckfrihet och fria val är ingen lyx. Alla människor måste få möjlighet att ta del i den demokratiska processen, oberoende av om de t.ex. kan läsa, skriva, räkna eller inte. Demokratins redskap är ju diskussionen, argumentationen, orden. Visst betyder läskunnigheten oerhört mycket i den demokratiska processen, men inte så mycket att man inte skall kunna ha en sådan på grund av analfabetism. Fri partibildning och ett flerpartisystem är ett demokratiskt fundament. Det är detta som förvägras många av de grupper i u-ländernas enpartistater som skulle vilja bilda andra partier och bilda opinion mot den sittande regimen.

Försvar av enpartistater klingar tomt och falskt. Försvaret för de socialistiska demokratier som vi har talat om tidigare har tystnat på ett klart sätt, och det med all rätt. Enpartisystem i u-länderna har lagt och lägger, menar jag, en förlamande hand över utvecklingen i länderna. Det finns en demokratisk kraft hos människor när de får komma till tals, får komma med idéer och synpunkter. Lägger man en förlamande hand över detta, har det effekt på utvecklingen i hela landet.

Folket måste ha rätt att på demokratisk väg byta ut sina ledare, precis som Alf Wennerfors i sin interpellation visar exempel på hur man byter ut den som inte skött organisationen av järnvägssystemet på rätt sätt. Det finns faktiskt en parallell här. Om landets ledare missköter landet skall folket ha rätt att på ett demokratiskt sätt byta ut ledaren.

Halva utrikesutskottet gjorde en resa i slutet av sommaren till Zambia, Botswana och Namibia. Det var i den bemärkelse vi nu pratar om en mycket bra resa, där vi fick goda pedagogiska exempel på vad det innebär att vistas i ett land med ett flerpartisystem eller i ett land med enpartisystem.

I Zambia upplevde vi just den förlamning jag nämnde. Det händer ingenting. Vi fick också tillfälle att möta en grupp som inget hellre önskade än att bilda ett oppositionsparti. I den gruppen ingick också f.d. ministrar. De sade också att om enbart zambier hade deltagit i mötet, utan oss från Sverige, hade mötet varit olagligt.

Sedan for vi vidare till Botswana och Namibia och upptäckte att det var en helt annan anda i dessa länder med flerpartisystem. Det märktes direkt. I Namibias parlament finns sju partier. Vi satt runt ett bord där alla sju partierna var representerade. I regeringen sitter tre partier. Trots att Swapo har absolut majoritet har man tagit in andra partier.

Ett yttrande från Namibia måste jag relatera: Om 5–10 år skall vi inte behöva ha något svenskt bistånd. Det är inställningen. Det är en helt annan "go" än den man finner i Zambia, där någon sorts uppgivenhet råder.

Detta håller vi säkert med om i långa stycken. Det svåra problemet är hur vi skall nå ut med vårt budskap. Frågan är om vi nu är beredda att skära i

biståndet till länder som inte går in för ett flerpartisystem. Det skulle jag vilja ha ytterligare klargöranden om från statsrådet.

Anf. 5 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Låt mig först alldeles klart betona att de mänskliga rättigheter som bl.a. FN har slagit fast naturligtvis fullt ut också skall gälla fattiga människor i u-länder. Fattigdom i sig får aldrig urskulda brott mot mänskliga rättigheter. Det har jag sagt flera gånger tidigare från den här talarstolen, men jag tror att det behöver sägas igen.

Låt mig också göra alldeles klart att jag och regeringen naturligtvis ser demokrati som ett mål i sig, men också som ett medel i utvecklingsprocessen. Demokrati är i sig en utvecklingskraft. Det är därför demokrati är så viktig för fattiga länder.

Hur skall man då arbeta för att nå därhän? Ja, vi har valt att i framför allt dialog med länderna och sedan med konstruktivt biståndssamarbete nå dit vi vill. Vi menar att hela debatten om demokrati måste främjas i u-länderna. Det handlar om yttrandefrihet, medbestämmande, pluralism, flerpartisystem, insyn, fria val osv. När människor förstår detta, när önskemålen att utnyttja dessa rättigheter, fullt ut kommer, har de en sådan kraft att frågan om flerpartisystem kommer av sig självt. Det kan vi också se i utvecklingen i Afrika.

Det jag inte vill vara med om, och som jag reagerar mot i den här debatten, är att man skall nyttja demokratimålet i svenskt bistånd som ett sorteringsinstrument bland de länder som vi samarbetar med. Moderaterna har alltid mycket nära till att använda det på det sättet.

Jag vill också säga att begreppet envåldshärskare nog kan användas i ulandssammanhang på många håll, men när det sägs i direkt anslutning till Tanzania tycker jag att det är att missbruka det ordet. Det skulle behövas bättre i andra sammanhang.

Den dialog som vi tror på handlar om att med presidenter och regeringsföreträdare ta upp kritik. Ibland skulle jag önska att jag hade exempelvis herr Wennerfors med mig när jag talar med presidenter och ministrar. Det är inte några snälla, välmenande samtal. De är i allmänhet fyllda av just enskilda fall och brott mot mänskliga rättigheter. Det kan handla om att vi anser att det har ägt rum ett vanstyre som gör vårt samarbete mindre bra. Det är klarspråk. Men när man för den här typen av debatt vet vi att man har mycket större möjligheter att agera om man gör det direkt med de personer det är fråga om och sedan inte orerar så mycket utåt om detta. Då slår det lätt tillbaka och får inte den effekt som vi önskar.

Enligt det exempel om järnvägsprojektet som Alf Wennerfors tar upp i sin interpellation har SIDA skrivit ett brev. Men man kanske i detta sammanhang skall framhålla att jag i januari 1990, efter det att brevet skrivits, men innan det besvarades, hade ett mycket tydligt samtal med de ansvariga herrarna. Bara några dagar efter det blev det faktiskt ett byte på chefsposten, och sedan tillsattes även andra ministrar.

Den här typen av verksamhet pågår hela tiden. Men jag talar inte om det i massmedia eller i riksdagens talarstol. Gör man det för mycket leder våra ansträngningar inte till de resultat vi vill uppnå. Vi predikar, jag kan använda

det ordet i det här sammanhanget, ansvar och insyn, inte bara i förhållande till regeringsledamöter, som vi träffar, utan på alla nivåer, eftersom det är så grundläggande för att man skall få en demokratisk utveckling.

Jag kan inte riktigt förstå hur man skulle kunna hjälpa den här pojken och andra barn i fattiga tanzaniska byar genom att ställa villkor som innebär att vi avbryter biståndet om inte fler partier inrättas. Det fungerar inte på det viset. På vilket sätt får den här pojken hjälp om vårt bistånd för att utveckla landsbygden, ge hälsovård, undervisning osv. dras in. Det är inte alls så – jag skall återkomma till det senare – att man struntar i vad vi säger. Det har vi sett många bevis på. Glöm inte att det är en mycket positiv process på gång i Afrika i riktning mot demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter.

Anf. 6 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag håller helt med om att dialogen är fundamentet och att det är på det sättet som vi skall arbeta. Jag känner samtidigt en viss frustration, och det gör säkert statsrådet också. Åren går och ingenting händer. Visst får vi vissa positiva signaler. Det är riktigt.

Jag tänker också på de personer som var tjugo år när många av länderna blev fria från kolonialismen. De är i dag femtio år och har inte fått uppleva ett demokratiskt system. Många av dessa personer arbetar i dag under mycket svåra förhållanden.

Vi måste också ha med i bilden hur länge vi skall understödja de här länderna med vårt bistånd. Vi borde åtminstone kunna ge dem en signal om att vi fryser biståndet, men att vi ökar biståndet till länder som visar tecken på en demokratisk utveckling. De länder som ger dessa signaler skulle också få ett extra stöd i biståndsanslagen, dels för att visa att de är på rätt väg, dels för att underlätta den demokratiska processen.

Informationen på det här området kan vara litet svår att få tag på. Från folkpartiet liberalernas sida har vi under flera år yrkat på oberoende årliga redovisningar över utvecklingen och förhållandena när det gäller demokratiutvecklingen och mänskliga rättigheter i våra mottagarländer. Detta kommer vi att yrka på också i årets biståndsmotion. Jag tror att det vore bra om vi byggde upp ett sådant system så att man år efter år kan följa de olika ländernas utveckling. Det skall vara oberoende årliga redovisningar. Det skulle också kunna underlätta en sådan här debatt om man får ett bra underlag.

Tiden är inne att ställa högre krav och att ge tydligare signaler. Statsrådet har naturligtvis ett bra argument: Vad svarar vi det fattiga barnet som inte har mat för dagen? Vad har det för glädje av ett flerpartisystem eller en demokratisk process? Vi måste försöka hitta vägar att nå fram med stöd via olika organisationer för att underlätta för de människor som kommer i kläm och som är i kläm i dag. Man måste ha en inslussning av medel till den sektor som det då är fråga om, medan storleken av de medel som går via de ofta korrupta statssystemen minskar.

Anf. 7 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Statsrådet säger att målgrupperna för svenskt bistånd inte kan inskränka sig till människor som haft turen att födas i en demokrati. Statsrådet utvecklar detta ytterligare i sitt senare inlägg.

Jag menar inte att vi enbart skall stödja demokratier. Vi kan mycket väl stödja icke-demokratier, men då måste vi vara aktiva när det gäller den demokratiska utvecklingen i ett sådant land.

Karl-Göran Biörsmark hade ett bra uttryck när han sade att vi har nått smärtgränsen. Det känns så när man tittar på listan på enpartistater som vi stöder: Angola, Etiopien, Kenya, Lesotho, Tanzania, Uganda, Zambia, Simbabwe, Laos och Vietnam. Kap Verde kanske vi inte längre skall ta med. Där har det hänt positiva saker, och det är verkligen glädjande. Man har alldeles nyligen, tror jag, haft ett fritt val. Det är många länder som skall påverkas genom den dialog som statsrådet utvecklar.

Statsrådet sade att hon ibland önskade att Alf Wennerfors skulle vara med och lyssna. Det skulle vara mycket intressant. Jag och andra här i kammaren kan konstatera att det trots denna dialog inte har hänt särskilt mycket i flera av de enpartistater som jag har räknat upp. I vissa länder har utvecklingen t.o.m. gått bakåt.

Nu säger statsrådet att man med tanke på den lilla pojken bara inte kan säga att vi avbryter biståndet. Man kanske kan göra på många andra sätt men ändå ha detta villkorsinnehåll. Man kanske kan tillfälligt avbryta biståndet och meddela det till mottagarlandet, kalla hem biståndskontorets personal och säga att personalen får komma hem ett halvår så att vi under tiden kan resonera. På det sättet kanske man förstår i mottagarlandet att det är allvar. Vi moderater har i våra motioner gått in för det här sättet att resonera och vill minska biståndet med 20 % varje år för att därmed visa vårt allvar. Men man kan säkert använda sig av andra metoder för att få mottagarlandet att förstå allvaret i det vi säger.

Statsrådet svarade inte på min fråga. Jag hoppas att en formulering i svaret ändå betyder att statsrådet har kommit en bit på väg mot mitt villkorsresonemang. Jag tänker på det som står på s. 2 i tredje stycket i det skrivna svaret.

Anf. 8 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Till Karl-Göran Biörsmark vill jag säga att visst får vi många rapporter där vi kan följa utvecklingen i u-länderna också i vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Även om vi vet mycket, kan det behövas ytterligare – det håller jag inte för uteslutet.

Sedan vill jag rätta en sak. Karl-Göran Biörsmark sade att jag undrade vad det fattiga barnet i Tanzania hade för nytta av demokratiprocess och flerpartisystem. Jag menade alltså att det fattiga barnet har nytta av det, alldeles klart. Det möjliggör en utveckling för det barnet också, och därför är det så viktigt. Vad jag menade samtidigt – då vänder jag mig till Alf Wennerfors – är att om vi avbryter biståndet är det min insikt att det inte kommer att vara framgångsrikt som påtryckning. Då utsätts den lille pojken för ytterligare lidande, för det blir ingen demokrati utan en sämre situation för honom.

Jag blev glad när jag hörde Alf Wennerfors säga att man kanske kan använda andra metoder än att avbryta biståndet. Det är precis vad vi gör. Jag skall direkt kommentera mitt svar: Visst, Alf Wennerfors, tar jag upp fall av bristande respekt för mänskliga rättigheter och säger att vi inte kommer att acceptera sådant. Det påverkar direkt den svenska biståndsopinionen, vår vilja att fortsätta samarbetet. Det är precis den typen av resonemang som

jag tar upp med statsmän – det är i allmänhet bara män – i exempelvis de afrikanska länderna, som vi nu har talat om. Att vi ger bistånd till afrikanska länder gör det särskilt problematiskt, eftersom Afrika är den fattigaste kontinenten, den minst utvecklade. Vi har valt att samarbeta med de länder som har de största problemen. Det är ett medvetet val. Då kan vi inte samtidigt vara så förvånade över att den mognadsprocess som demokratiutveckling utgör tar tid.

Jag tycker att det är litet synd att båda mina meddebattörer inte kan se att det händer positiva saker. Om vi går utanför Afrika, som vi nu talat om, är det uppenbart. I Latinamerika har det pågått en demokratiutveckling länge. Det har nu gett resultatet att alla länder i Latinamerika har demokratiskt valda regeringar. Det är, tycker jag, historiskt en mycket lovande utveckling. Men även i Afrika, med alla dess utvecklingsproblem, händer mycket positivt. Kap Verde ligger först i den här processen. Landet lovade redan förra året att det skulle hålla universella hemliga val. Det har också hållits allmänna val, och presidentval hålls nästa månad. Moçambique har ändrat sin konstitution och tillkännagivit att flerpartisystem införs och meddelar att val skall hållas under 1991.

I Guinea Bissau har man sagt samma sak, nämligen att fria val skall hållas senast 1992 och tillkännagivit att flerpartisystem skall införas.

I Zambia, som har diskuterats mycket här, håller man på att införa flerpartisystem. Man har ändrat konstitutionen och man har sagt att allmänna val skall hållas senast i oktober i år.

Angola är naturligtvis ett svårt land med alla stridigheter. Men även där pågår en process för ökad pluralism.

Även Namibia, som är ett mycket positivt särfall i Afrika, har nämnts.

Det är alltså mycket positivt på gång. Det här tycker jag att vi skall se som en möjlighet och arbeta konstruktivt tillsammans med dem som deltar i denna förändringsprocess. Vi kan ge demokratibistånd, och vi kan ge annan typ av stöd för att underlätta denna process, som är svår och komplicerad för länderna.

I länder där det går mycket långsammare och där vi ser mycket litet rörelser skall vi vara aktiva när det gäller att påpeka att de andra länderna är på gång. Vi skall tala om vad det innebär om man stannar upp i de länder där ingenting sker. Den typen av samtal för vi mycket ofta. Och även om jag inte kallar detta att ställa krav och villkor, så ligger det i våra resonemang med dessa länder att om ingenting inträffar som är positivt när det gäller demokratiutvecklingen kommer vi att ha mycket mindre vilja att stödja just dessa länder.

Jag tycker, i början av detta år, att man skall välkomna den process för demokratiutveckling som nu har inletts i Afrika och konstruktivt arbeta med det svenska biståndet i stället för att diskutera hur vi genom att avbryta vårt stöd och ställa villkor som vi vet inte kommer att påverka dessa länder och leda till det vi vill. Jag vet att vi kan göra det, och jag vet att det också ger resultat.

Förste vice talmannen anmälde att Karl-Göran Biörsmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 9 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Jag instämmer med statsrådet att det faktiskt händer en hel del som är positivt. Jag har själv haft möjlighet att träffa presidenten för Kap Verde. Dess värre förlorade hans parti, men vi får se om han så småningom i stället blir vald till president.

Jag tänker emellertid på de människor som drabbas. Jag tycker att allt fler svenskar när det gäller vårt stöd skall tänka på att det här handlar om människor som lever i utvecklingsländer och som ständigt lever i rädsla för en mer eller mindre hänsynslös överhet och som egentligen aldrig kan delta riktigt engagerat konstruktivt eller långsiktigt i biståndsprojekt. Det allt överskuggande vardagliga problemet för dem är att upptäcka risker, att undvika hoten från överheten, att klara sig från de s.k. diktaturens kreatur. För de flesta innebär tillvaron huvudsakligen ansträngningar för överlevnad. Man köper och säljer, oftast svart. Man tvingas pröva olika riskfyllda sätt för att lura överhetens militärer eller civila angivare. Både vuxna och barn fostras faktiskt till rädsla – rädda undersåtar och slavar – i dessa diktaturstater. Man kan faktiskt tillspetsat påstå att denna tillvaro indirekt stöds av Sverige. Och sedan lever många svenskar i tron att den svenska regeringen och de svenska biståndsmyndigheterna gör allt för att öka demokratin i de länder som vi har ett biståndsarbete med. Och visst gör vi väldigt mycket och satsar på demokratiutveckling, men jag menar, och jag vill vidhålla det, att vi måste ställa krav och villkor på ett helt annat sätt än vad vi har gjort hittills.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:120 om regionalt inriktade infrastrukturella insatser

Anf. 10 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Börje Hörnlund har frågat mig om vilka infrastruktuella insatser som regeringen är beredd att vidta för att motverka en ökande arbetslöshet och en sämre fungerande arbetsmarknad i framför allt områden utanför de stora tätorterna.

Avgörande för att vi skall kunna motverka stigande arbetslöshet och obalanser på arbetsmarknaden i hela landet är att vi kan nå balans i samhällsekonomin och begränsa pris- och kostnadsökningarna till en nivå som inte är högre än i våra konkurrentländer. Detta har också varit utgångspunkter för det förslag till statsbudget som regeringen lämnade till riksdagen för en vecka sedan.

En väl fungerande infrastruktur är självfallet en viktig förutsättning för att produktion och annan verksamhet skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt i olika delar av landet. Regeringen avser att inom kort, i en särskild proposition, redovisa en rad förslag till en fortsatt tillväxtinriktad näringspolitik. Förslagen, som också berör områden utanför storstäderna och de större tätorterna, kommer att avse bl.a. trafiksektorns infrastruktur, forskning och utveckling samt utbildning.

När det gäller de regionalpolitiskt prioriterade områdena har redan tidi-

gare beslutats om en rad åtgärder för att förbättra infrastrukturen. Som exempel på redan igångsatta insatser kan nämnas Umeå universitets distansutbildning vid lokala studiecentra i ett antal inlandskommuner i norra Sverige och projektet Bergslagens Tekniska Högskola som berör sex högskolor och samordnas av universitets- och högskoleämbetet.

Förslagen i den regionalpolitiska propositionen förra året innebar också en förskjutning av tyngdpunkten mot just infrastrukturella insatser när det gäller de regionalpolitiska medlen. Bl.a. avsattes 330 milj.kr. för särskilda infrastrukturåtgärder. Av dessa medel avser 200 milj.kr. insatser i stödområde 1 där behoven av förstärkt infrastruktur är störst.

På regeringens uppdrag utarbetar för närvarande länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län ett samlat program för hur medlen i stödområde 1 skall användas. Programmet kommer att redovisas inom kort. Ansvaret för att genomföra insatserna kommer till största delen att ligga på de berörda länsstyrelserna. Av de informationer jag har fått under programarbetets gång, framgår att flera av de områden som Börje Hörnlund framhåller som angelägna att satsa på också kommer att finnas med i länsstyrelsernas program.

Resterande 130 milj.kr. disponeras av regeringen för kompletterande insatser i stödområde 1 samt för insatser i stödområde 2 och i stödjepunkter i anslutning till stödområdena. En del av dessa medel har t.ex. anvisats för att förstärka forskningen vid de små och medelstora högskolorna i norra och sydöstra Sverige.

Avsikten är att de särskilda regionalpolitiska medel som det här är fråga om, det gäller såväl de medel som kommer att disponeras av de tre nordligaste länsstyrelserna som de medel som disponeras centralt, inte skall ersätta ordinarie statliga medel inom olika sektorer. Huvudprincipen är att medlen för dessa särskilda infrastrukturåtgärder skall användas i kombination med statliga sektorsmedel men också med kommunala och privata medel. Härigenom kan olika insatser samordnas bättre, ges en kraftfullare utformning och på så sätt åstadkomma större effekter än annars.

I den nyligen överlämnade budgetpropositionen har regeringen föreslagit att ytterligare medel skall anvisas för särskilda infrastrukturåtgärder i de regionalpolitiskt prioriterade områdena.

Anf. 11 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Herr statsråd! Jag ber att få tacka för svaret. Jag vill inleda med att framhålla vikten av offensiva infrastrukturella satsningar när konjunkturen går nedåt. Det finns nu i stora delar av vårt land ledig entreprenörskapacitet och resurser som inte önskar mer än att få ta itu med framtidssatsningar.

Jag håller naturligtvis med industriministern när han säger att en samhällsekonomi i balans är avgörande. Men man underlättar för en ekonomi i balans om man nu passar på att göra offensiva investeringar i infrastruktur. Det är en god grund för industrins utveckling och över huvud taget för rikets utveckling.

Jag håller naturligtvis med industriministern när han pekar på den bedröv-

liga kostnadsutveckling som vårt rike har haft i förhållande till våra konkurrentländer.

Men i de områden som jag har velat peka på har överhettningen inte varit något problem, utan snarare har de under nästan hela 80-talet varit något underhettade. Men som gammal Robertsforspojke kanske industriministern kan begripa om jag säger att de helt enkelt har varit "oheta".

Nu är det inget tvivel om att vi börjar nå arbetslöshetstal och ledig kapacitet som gör att det är rätt tidpunkt att göra insatser.

Jag blev litet förskräckt, och i detta sammanhang är det intressant att höra vad industriministern anser, när statsministern i helgen sade att huvuddelen av de 20 miljarderna i den infrastrukturfond som Rune Molin skall hantera kommer att satsas i Stockholm och när statsrådskollegan Thalén gick ut och sade att Stockholm under 80-talet inte riktigt har fått väganslag efter folkmängd. Även i detta sammanhang vänder jag mig till Robertsforsaren.

Det är de tunga transporterna – transporterna av virke till industrin och av malm från gruvorna – som sliter på våra vägar, inte människorna. Om det blir en sådan här enkel fördelning, går landsbygden i stort sett förlorad. Om industriministern också har den uppfattningen, lovar jag att det kommer att bli ett regionalt raseri och en strid. Jag skulle i stället gärna vilja att vi kunde ha ungefär samma syn på de här problemen.

Vi i centern har i dag lagt fram en motion där vi föreslår ytterligare 1 miljard till järnvägsinvesteringar, ytterligare 1 miljard riktad direkt till grusvägsnätet samt en halv miljard till länsvägarna i övrigt. Dessutom föreslår vi en kraftig satsning på utrustning och utbyggnad av små högskolor. Enligt vår uppfattning är det grundläggande investeringar för att få en god framtid för hela landet.

Jag vädjar till Rune Molin att han, innan han lägger sista handen vid detta sitt arbete, noga tittar på våra förslag.

Sedan vill jag helt kort kommentera ett par andra saker.

Rune Molin säger att Umeå universitet fått distansutbildning. Ja, det stämmer. Det skedde efter en fempartimotion, som jag jobbade mycket med och som tillförde Umeå universitet 30 miljoner – dock med en reservation från socialdemokraterna. Men jag håller med om att det var mycket viktigt och bra att så skedde.

Vidare säger Rune Molin att 330 milj.kr. avsätts för särskilda infrastrukturåtgärder och att länsstyrelserna jobbar med detta. Men jag har läst Rune Molins budgetförslag och om jag har tolkat det rätt, tar han bort 144 miljoner från det anslaget. Jag hoppas att en riksdagsmajoritet skall göra en korrigering här. Om man planlägger för sådana här satsningar må de väl få fullföljas.

Jag vill också peka på Georg Anderssons förslag om att ta bort delar av transportstödet. Men om den åtgärden vidtas kommer berört område att förlora hundratals arbetstillfällen. Även i det avseendet är det min förhoppning att en riksdagsmajoritet skall säga nej till framlagda förslag.

Anf. 12 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Sveriges internationella beroende och de krav som ställs även på svenska företagare när det gäller att snabbt och effektivt leverera varor

till de stora marknaderna ute i Europa kräver en infrastruktur som håller måttet.

Det svenska järnvägsnätet liksom vägnätet har fått förfalla under de socialdemokratiska regeringsåren. Låt mig ta ett exempel:

Skogsindustrin, främst den norrländska, producerar mångdubbelt i nettoexportintäkter för landet i jämförelse med exempelvis bilindustrin. I många år har SJ framhållit att stambanan måste få ett dubbelspår för att rationell godshantering skall kunna ske. Insatserna har i stort sett uteblivit. Man har bara byggt några få mötesplatser.

Liknande förhållanden kan konstateras på andra håll i landet. Västkustbanan t.ex. behöver rustas upp. Den behöver dubbelspår. Dessutom råder det osäkerhet om vad som skall ske med inlandsbanan osv.

Jag skulle kunna räkna upp bana efter bana.

För att svensk industri skall kunna konkurrera på lika villkor är det av avgörande betydelse att varor och tjänster kan strömma genom vårt avlånga land på kortaste möjliga tid, helst inom ett dygn. Därför måste flaskhalsar byggas bort eller nya sträckningar komma till.

Ett lysande exempel på framsynhet är förslaget om Bothniabanan, och detta skall jämföras med satsningar på dubbelspår utefter stambanan, som vi har väntat på i många år. Därmed kombineras ökade godstransporter med rationellare persontransporter utefter Norrlandskusten. Min fråga till industriministern blir: Avser regeringen att göra några satsningar på den s.k. Bothniabanan?

Sverige har huvudsakligen en pulsåder för biltrafik genom landet, E 4-an. Men inte ens den har regeringen förmått att rusta i takt med tidens krav. Trots vissa insatser ligger dess standard i flera län långt under Europavägsstandard, trots att denna väg kanske är den viktigaste transportvägen genom Sverige. Inte enbart problemen med dålig framkomlighet utan även stora trafikmiljöproblem väntar sedan många år tillbaka på en lösning.

Vägunderhållet är eftersatt i stora delar av vårt land. Vissa län har en beläggning om 60–70 %, medan andra län ligger betydligt bättre till – strax över 90%. Bristen på kapital till vägunderhåll gör att man i flera län planerar att riva upp miltals med belagda vägar och överföra dessa till grusvägnätet. Min fråga till industriministern blir: Är det en rimlig åtgärd?

Den progressiva industrin, framför allt uppe i norr, planerar att öka sina sjötransporter. Den s.k. ostkustpendeln ser ut att bli verklighet. Men för att dessa mycket miljövänliga transporter skall kunna bli av krävs det inte bara insatser från industrin utan också rationella lösningar i hamnarna. Isbrytarna måste kunna hålla farvattnen öppna under hela vinterhalvåret för att transporterna skall bli så effektiva som man kräver.

Min fråga blir: Vilka insatser avser regeringen att vidta för att öka godstransporterna till sjöss, och är regeringen beredd att förändra lagstiftningen så, att en rationellare godshantering kan komma till stånd i hamnarna?

Fru talman! Ett flertal utredningar visar att Sverige har goda förutsättningar att klara den regionala utvecklingen även i händelse av medlemskap i EG. Men det krävs betydande satsningar på den kunskapsintensiva industrin. Vi behöver utöka utbildningen och forskningen för att kompensera den okvalificerade tillverkningsindustrin. Risken finns ju att denna slås ut

när vi kommer med i EG. I stort sett gäller det glesbygdstrakter, kanske inte precis norrut. Vi kan hålla oss till Mellansverige, där det finns en del okvalificerad tillverkning som förmodligen kommer att försvinna.

Min fråga är: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att öka kunnandet och forskningen inom vad vi ser som nyckelbranscher när Sverige kommer med i EG? Det gäller ju för oss att kunna hävda oss i fråga om de här branscherna.

Infrastruktur är inte enbart utbildning och kommunikationer. Ett avgörande inslag är tillgången på energi till konkurrenskraftiga priser för att företagen inte skall slås ut eller tvingas att i större utsträckning etablera sig nere i Europa. Kan industriministern garantera att de elkraftsintensiva företagen främst i Norrlands kustland men också i Bergslagen kommer att få tillgång till energi till konkurrenskraftiga priser?

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag är medveten om den överenskommelse som har träffats här. Tyvärr har jag under de senaste åren mött flera överenskommelser med regeringen som inte har effektuerats. Det är därför som jag ville ställa dessa mina frågor.

Anf. 13 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! I anslutning till fru talmannens anförande vill också jag konstatera att läget är dystert i de baltiska staterna och i Sovjet. Krigshandlingar och våldsdåd riktade mot en oskyldig civilbefolkning som söker freda sin nation för frihet och självbestämmande är vad det nu handlar om – utan vapen, men med en tro på rättvisan. Det krig som i dag har utbrutit vid Persiska viken skördar offer. Det som inte skulle få inträffa – fler krig – har ånyo satt världen i brand. Vi står frågande inför konsekvenserna.

Anf. 14 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det kommer strax en debatt om läget i Baltikum. Jag anmodar därför Ulla Orring att invänta denna.

Anf. 15 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Det var min avsikt att vänta med den debatten. Vad jag har velat framhålla är bara att problemen här i Sverige har en helt annan dignitet. Men de måste ändå diskuteras. Det ekonomiska läget i Sverige är katastrofalt dåligt. Stagnation, ja, t.o.m. tillbakagång råder inom industrisektorn, och detta i ett läge där det i stället behövs en tillväxt i ekonomin. Särskilt i Norrland, t.ex. i Västerbotten, behövs det nya företag, nya idéer, en utveckling av gamla beprövade projekt och en framtidstro. Ytterst handlar det om att ge människorna möjlighet att växa i en miljö utan hindrande centralstyrning och detaljreglering.

För en sådan politik har folkpartiet liberalerna länge kämpat. Men den socialdemokratiska regeringen har inte velat lyssna. Det är först under det senaste halvåret som en omsvängning har skett. Men då är så att säga konjunkturerna i botten.

Ekonomer – ja, t.o.m. ledande socialdemokratiska ekonomer – säger att man inte kan förvänta sig någon produktionsökning 1991. De har t.o.m. uttryckt sin förvåning över att regeringen kunde begå ett sådant fatalt misstag

som att låta en konjunkturöverhettning pågå i tre år utan åtgärd. Nu kommer notan med åtföljande arbetslöshet. De svaga grupperna drabbas. Norrland och Västerbotten får alltid betala dyrt för regeringens misstag.

Antalet varsel inom industrin, framför allt inom verkstadsindustrin, drabbar t.ex. Skellefteområdet hårt. Det känner industriministern till genom den uppvaktning som har förevarit. Mängden varslade arbetstagare överstiger t.o.m. det antal som förelåg vid 1980-talets början, och som då så starkt kritiserades av socialdemokraterna. Arbetslösheten – som blir särskilt dramatisk om ett halvår när varslen har trätt i kraft – finns redan i våra inlandskommuner, och den ligger på 5–7 %. Utflyttningen från Västerbottens läns inland fortsätter. Kvinnorna flyttar till storstadsregionerna, där arbetstillfällena finns.

Hoppet om ett nytänkande stod vid årsskiftet till budgetpropositionen. Jag tänker då särskilt på stödområdesindelningen för Västerbottens län. Folkpartiet liberalerna har alltsedan vi medverkade till en sänkning av arbetsgivaravgiften våren 1982 hävdat att centralt givna stödformer skall vara generella och lätta att administrera. Företagen får på så sätt givna spelregler och kan därför agera efter detta system.

Den nuvarande stödområdesindelningen innebär inte någon konsekvent behandling av kommunerna i Västerbottens inland. Norsjö kommun och Jörn, Kalvträsk, Fällfors – dvs. delar av Skellefteå kommun – samt Bjurholm och Vindeln har hamnat i stödområde 2, då deras infrastrukturella förhållanden mycket väl kan jämföras med de infrastrukturella förhållandena i de kommuner som finns inom stödområde 1. Detsamma gäller för Kristineberg i Lycksele kommun, som nu tillfälligt inplacerats i stödområde 1.

Jag har tagit del av interpellationssvaret, där det finns en redovisning av generella åtgärder. Min direkta fråga till industriministern blir då: Ämnar industriministern tillsätta en särskild utredning för att se över indelningen, när nu de negativa effekterna av nuvarande stödområdesindelning framträder så tydligt? Någorlunda rättvisa förhållanden måste väl ändå få råda även i Norrlands inland!

Till de allra väsentligaste infrastrukturella åtgärderna hör också utbildning och kommunikationer. Enligt min mening är tillgång till utbildning och kommunikationer de viktigaste incitamenten för att kvinnorna skall stanna kvar i sin hembygd.

För Västerbottens och för Norrlands del syns regeringen även ha givit upp förutsättningar att skapa ett rundare Sverige. På annat sätt kan inte regeringens budgetproposition tolkas.

Jag instämmer i de synpunkter som Sigge Godin tog upp då det gällde satsning på infrastruktur, främst satsning på kommunikationer. Detta är samverkande kärl, och får inte våra vägar och järnvägar det stöd som behövs för att standarden skall kunna bibehållas, utarmas Norrlands inland.

Anf. 16 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Det är många synpunkter som har kommit fram i dessa tre inlägg. Jag börjar med att understryka hur oerhört viktigt det är att vi kan klara en ekonomisk politik, som innebär att det svenska kostnadsläget inte utvecklas snabbare än i våra konkurrentländer.

Hela budgetpolitiken, som här redovisades för några dagar sedan, är inriktad på att komma till rätta med de inflationsproblem som vi har och under lång tid har haft. Målsättningen är att genom den ekonomiska politiken också på ett bättre sätt framöver klara sysselsättningen, när vi ser arbetslöshetshoten komma. Detta är inte en ny insikt, utan det är vad regeringen har framfört i denna kammare gång efter annan under årens lopp. Men det har inte precis varit någon uppmarsch när det har varit fråga om att klara denna fasta ekonomiska politik, utan det har varit överbud och ett lättsinne som har gjort att den sittande minoritetsregeringen har haft svårigheter att klara den ekonomiska politiken för att undvika överhettning. Det fanns stöd i samband med budgetpropositionen 1989, men det var svagt. År 1990 var regeringen tvungen att ställa en förtroendefråga i riksdagen och fick därefter stöd från folkpartiet.

Förutsättningarna för att sysselsättningen skall kunna klaras är naturligtvis att det förs en stark ekonomisk politik som dämpar inflationen och kostnadsutvecklingen. Då är det också viktigt att det stabiliseringsavtal som har förhandlats fram antas. Med de deklarationer som här nu har gjorts utgår jag från att man är beredd att ställa upp för att se till att stabiliseringsavtalet förverkligas, så att vi framöver får en kostnadsutveckling som gör oss konkurrenskraftiga.

Jag betraktar infrastrukturfrågorna som oerhört viktiga, inte bara för den regionala utvecklingen utan generellt sett också för vårt näringslivs utveckling. Jag hävdar att näringspolitiken i väldigt stor utsträckning måste inriktas på infrastrukturfrågorna i vid bemärkelse. Det gäller då inte bara sådana typer av infrastruktur som vägar, järnvägar, hamnar och flygfält, det gäller också forskning – både grundforskning och tillämpad forskning – och utbildning av olika slag – grundskola, gymnasieskola, vuxenutbildning, högskola och personalutbildning i företagen. Dessa utgör viktiga element i en utveckling där kunskap betyder alltmer för näringslivets utveckling. Det är en viktig del av näringslivspolitiken inför framtiden.

Det finns även andra delar av näringspolitiken, telekommunikationer, distributionssystem och olika sätt att förbättra närheten till de stora marknaderna. Här behövs en genomtänkt näringspolitik för att man skall kunna klara våra viktiga näringar och därmed även vår välfärd. En genomtänkt näringspolitik är viktig också för att man skall kunna klara den regionala utvecklingen. Den näringspolitik som regeringen nu står inför innebär att område efter område när det gäller infrastruktur skall gås igenom för att undersöka vilka förstärkningar som behövs, så att konkurrenskraften kan bli större i framtiden.

Näringspolitiken kommer att få en större betydelse i och med internationalisering av bl.a. kapitalet. Det gäller för oss att skapa konkurrensvillkor som gör att vårt näringsliv blir internationellt slagkraftigt. Det kan inte klaras enbart med ekonomisk-politiska åtgärder, utan det krävs också en slagkraftig näringspolitik.

Om någon månad kommer regeringen att lägga fram en näringspolitisk proposition här i riksdagen. Den kommer att innehålla förslag till viktiga infrastruktursatsningar när det gäller kommunikationsområdet, forskningsområdet och utbildningsområdet. Jag skall inte föregripa propositionen. I

budgeten är det sagt att det under en 10-årsperiod skall avsättas 20 miljarder kronor för en infrastrukturfond. Detta innebär dock inte att investeringarna kommer att begränsas till 20 miljarder kronor, utan avsikten är att vi med denna grundplåt skall kunna förhandla oss fram till investeringar som är mångdubbelt större än det belopp som fonden innehåller. Med olika kompletterande finansieringsformer – avgifter o.d. – skall det bli möjligt att ta igen de infrastruktursatsningar som vi har missat under de år då vi har sanerat statsbudgeten efter den borgerliga perioden. Nu öppnas möjligheter att ta igen en del av det som försattes under den borgerliga tiden. Detsamma gäller för underhållet.

Det handlar om många frågor. Jag skall be att få komma till några av dem i nästa inlägg. Jag tror emellertid att vi är ganska överens om att vi behöver denna infrastruktursatsning, både i de olika stödområdena och generellt, för att förstärka vår konkurrenskraft. Jag är beredd att medverka till en bred samling när det gäller dessa frågor, men då gäller det att också vara med och ställa upp bakom finansieringen. Börje Hörnlund talade bara om vad det skulle kosta. Jag skulle gärna vilja veta hur han har tänkt sig finansieringen av detta.

Anf. 17 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Industriministern inser att det svenska kostnadsläget är oerhört bekymmersamt. Det kommer att kräva stora uppoffringar för att vi över huvud taget skall ha en chans att komma ner till samma kostnadsnivå som våra konkurrentländer har. Det är den socialdemokratiska politiken som har lett fram till detta. Därför borde ni ha tagit itu med problemet tidigare.

Industriministern sade att det inte varit någon uppmarsch när det gäller att klara överhettning och att stödet har varit svagt. Jag vet inte om jag skall tacka för uppmärksamheten. Är inte industriministern mera positivt inställd till folkpartiets stöd än att stödet var mycket svagt, blir jag litet beklämd. Före valet var industriministern och hans parti inte ett dugg intresserade av en skattereform. Sedan blev det andra tongångar, när ni konstaterade att ni behöver anträda den vägen för att komma ned till rimliga förhållanden. Jag tycker att vi skulle kunna få litet positivare synpunkter från industriministern när det gäller de frågorna.

Stabiliseringsavtal, lagstiftning mot parterna osv. har er politik drivit oss fram till. Jag tror inte att lagstiftning mot arbetsmarknadens parter är en väg att gå. Man måste nog hitta andra lösningar. Det skulle vara intressant att veta om industriministern har funderat i de banorna.

Industriministern talar om att näringspolitiken kommer att bli viktigare och viktigare. Det kan vi vara överens om. Den kommer att få mycket stor betydelse. Jag vill också påminna om att nya regioner sannolikt kommer att få problem. Det är regioner som har en bra tillverkningsindustri, men den har låg teknisk kapacitet och kvalitet. Vi kommer förmodligen inte att kunna ha de tillverkningarna kvar i vårt land. Vi kan inte konkurrera med andra länder. Vi måste upp i en högre teknisk kvalitet. Vi behöver massor med tekniskt utbildade människor. Vi behöver mycket högskoleutbildning, vi behöver forskning och utveckling. I den utredning som Börje Hörnlund och jag hade anledning att delta i, den regionalpolitiska utredningen, har vi varit

eniga om hur det skall gå till. Jag beklagar bara att socialdemokraterna inte ville löpa linan ut och verkligen ta fasta på de förslag som lades fram i den utredningen.

Anf. 18 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag vill inleda med att understryka att jag inte tror att vi har delade meningar när det gäller behoven av att investera i bl.a. vägar, järnvägar, forskning och utbildning. Jag kan också svara på frågan om finansieringen. Vi kommer att lägga fram en mycket stark budget.

Men det som Rune Molin inte berörde och som jag är så rädd för är hur det skall bli för den stora landsorten, om man skall använda huvuddelen av de anslagna tjugo miljarderna i Stockholm, som statsministern sade. Dessutom har vi Göteborg och Malmö. Man kan inte förhandla med Norrland om att få loss pengar om man har lagt pengarna här. Jag vädjar på mina bara knän: Förelägg inte riksdagen ett koncentrationsdokument, utan ett dokument för att utveckla hela riket! Jag är mycket rädd för att om detta koncentrationsdokument kommer till denna kammare, uppstår det någon typ av riksdagsmajoritet också för det. Då går det illa för stora delar av vårt land.

Det gäller att skapa framtidstro i hela landet. Det gör man med vissa grundläggande basinvesteringar. Det finns ett annat sätt att resonera, som jag vill fråga Rune Molin om. Första dagen inför riksdagen svarade Rune Molin på en fråga från mig om återbäring på vattenkraftsmedel. Jag trodde att det förslaget skulle ha tagits fram nu. Som LO-representant var Rune Molin mycket positiv till en återbäring. Jag hoppas att vi, innan vi skall skiljas åt det här riksdagsåret, har ett förslag som återför vissa av vattenkraftens vinster till de regioner där de har skapats. Det är inte mer än rätt, för man har uppgivit stora naturvärden.

Det behövs ingen särskild utredning för att korrigera det s.k. stödområdet. Det utreddes 1987 och synpunkter lades fram i remisserna. Jag hoppas att vi inom kort får en förändring i Västerbotten.

Anf. 19 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! På en punkt håller jag med industriministern. Det är när han klart uttalar att näringspolitiken kommer att ha större betydelse de kommande åren. Jag är övertygad om att den tesen är riktig. Jag vill dock erinra industriministern om vad vi så högtidligt skriver och säger om regionalpolitiken. Den är till för att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö, oavsett var människorna bor. Det kan man naturligtvis göra på olika sätt. Verksamheten skall bedrivas så att de regionalpolitiska målen uppnås.

Industriministern nämner själv utbildning. Jag tänker då särskilt på lokaliseringen av universitetet till Umeå. Det var det bästa lokaliseringsprojekt som någonsin har genomförts i Sverige. Det har Umeåregionen och Västerbotten haft stor nytta av. Men nu satsar inte socialdemokraterna lika mycket på grundutbildning. Tidigare tog grundutbildningen vid universitetet 60 % av resurserna. 40 % gick till forskarutbildning. Nu är de siffrorna omvända. Det är att utarma en nation, att minska grundutbildningen. Vi behöver fler utbildade människor i vårt land för att vi skall klara näringspolitiken.

Jag återgår till frågan om stödområdesindelningen. Jag har ett färskt pap-

per från ett företag i Jörn. De meddelar att kostnaderna för deras verksamhet är 1,7 miljoner större, med högre arbetsgivaravgifter och högre fraktkostnader, än jämförbar verksamhet i Glommersträsk, som ligger i Norrbotten. För 1991 beräknas kostnaderna bli 2 miljoner högre.

Jag vill ha ett svar från industriministern: Kan det verkligen anses vara rättvist att företag som ligger i norra Norrlands inland, med enbart några mil mellan sig, skall dras med så olika kostnader? Skall de till statskassan betala arbetsgivaravgifter som belastar deras möjligheter att expandera och som kommer att leda till att de här företagen flyttar söderut med sin tillverkning, för då får de billigare transporter?

Anf. 20 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Jag tänker svara på en del av de frågor som har ställts. Först gäller det infrastrukturfonden och storstadsområdena. Regeringen har omtalat att 5,5 miljarder av de 20 miljarderna avsätts för de tre storstäderna. Det är detta storstadsförhandlarna överlägger om. Det finns rätt mycket pengar kvar att satsa på andra delar av landet. Det skall vi naturligtvis också konkretisera. Tanken med infrastrukturfonden är att man skall få en förhandlingsmöjlighet med olika intressenter för att på det sättet mångfaldiga pengarna. Då får vi se var det går att få fram mesta möjliga infrastruktur på bästa möjliga ställen. Det är en uppgift som vi inte kan klara ut på en gång. Det är en process.

Den andra frågan gäller stödområdesindelningen. Jag har inte för avsikt att tillsätta någon utredning som gäller den frågan. Vi har fattat beslut för en kort tid sedan. Jag tycker att det blev ett bra beslut. Jag kan inte se att problemen är av den karaktären att det krävs en ny utredning. Det blir alltid problem när man skall dra gränser. Men jag tycker inte att de är svårare nu än de har varit tidigare. Vi har olika kriterier för stödområdena. De kriterierna har lett fram till denna indelning. Skulle det visa sig i framtiden att denna inte är lämplig, med hänsyn till den utveckling vi har i olika delar av stödområdet, får vi naturligtvis se över det. Det gör vi kontinuerligt i och med att vi lyfter upp en del kommuner i tillfälliga stödområden. Björksele i Västerbotten är ett exempel på att vi också har flyttat en kommun från stödområde 2 till stödområde 1.

Får jag sedan med anledning av anslagen säga till Börje Hörnlund att vi, i den skrivelse som riksdagen fick i höstas, och som presenterade åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna, redovisade en lång rad olika förslag för att komma till rätta med den snabba tillväxten av den offentliga sektorns utgifter. Det innebär naturligtvis i praktiken minskade anslag på en rad olika områden i statsbudgeten. Det är enligt min mening naturligt att det också måste påverka anslagen för regionalpolitiken, utan att möjligheterna att bedriva en kraftfull regionalpolitik för den sakens skull äventyras.

Alla ändamål som vi gett anslag till i statsbudgeten är angelägna. Det gäller naturligtvis att se över om man kan effektivisera användningen och hur man skulle kunna få ut det bästa möjliga av de pengar som satsas.

De särskilda infrastrukturprogram som länsstyrelserna i de nordligaste länen nu håller på att arbeta fram beräknas bli genomförda under en treårspe-

riod. För detta är medel redan anvisade. Vi behöver också utvärdera det sättet att arbeta med de regionalpolitiska frågorna. Det är ett nytt sätt. Regeringen har därför i den nyligen framlagda budgetpropositionen menat att det är rimligt att föreslå ett något mindre belopp för regionalpolitiska infrastruktursatsningar under nästa budgetår jämfört med innevarande budgetår. Vi tror att de resurser som vi har i år och som kommer att användas under det här året men som täcker ett treårsprogram gör att vi kommer att få en ganska ordentlig satsning tillsammans med de medel som kan fås fram från de olika sektorerna. De resurser som vi får för nästa budgetår skall vara en komplettering som gör att vi kan täcka de behov som finns inom de olika områdena.

En annan viktig del är naturligtvis riskkapitalförsörjningen. Detta är en viktig del av infrastrukturen. Därför beslutade riksdagen under förra året om omfördelning av de statliga finansieringsinsatserna för småföretag. Det innebär att ett delvis nytt instrument har skapats, nämligen ägarkapital i form av minoritetsinsatser. Detta är en utomordentligt viktig infrastrukturåtgärd för att medverka till en utveckling i nya företag och växande företag.

Sigge Godin ställde frågan: Kommer den energipolitiska uppgörelse som har träffats mellan de tre partierna att hålla även när det gäller tillgången på el till industrin och när det gäller priserna? Jag vill då hänvisa till historien, om inte något annat hjälper. Vi har i Sverige haft utomordentligt låga elpriser internationellt sätt. Vi har haft god tillgång till elenergi. Det har gjort att vi har kunnat bygga ut vår industri – skogsindustrin, stålindustrin, gruvindustrin osv. – och kunnat förädla våra produkter. Det skall vi fortsätta med. Det skall vi göra genom att vi får en bred parlamentarisk bas för en energipolitik. Det är det som industrin har väntat på och som också möjliggör en tillräcklig tillförsel av elenergi till rimliga priser. Jag kan inte se att det finns något som helst underlag för misstanken att den uppgörelsen inte skulle hålla.

Förste vice talmannen anmälde att Ulla Orring anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 21 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Låt mig ta det sista först, herr industriminister. Industriministern ville hänvisa till vår historia. Det gjorde jag också och påpekade att överenskommelser inte har hållits under det senaste året. Det är detta som gör mig orolig, speciellt av det skäl som industriministern själv nämnde, att de elkraftsintensiva företagen är på väg ut ur landet. En del har redan flyttat, andra planerar att flytta. Vi får hoppas att de nu kommer att kunna ändra uppfattning.

När det gäller infrastrukturen måste det vara förnuftiga satsningar. Det skall vara miljöinriktade kommunikationer med rationella lösningar. Vi skall utnyttja järnvägar, sjöar och vägar i en förnuftig kombination. Jag tycker att regeringen är litet dålig på det. Industriministern satsar 70 milj.kr. på transportutvecklingsstöd i årets budget. Det är inte ofta som det är fel på hur företagen utvecklar transporterna, men vad finns det för möjligheter när det finns en smal krokig eländig väg att köra på? Då spelar det ingen roll om man har rationell hantering i företagen både när det gäller produktion och

när det gäller leveranser, man har ju inget val. Man har bara den vägen att hålla sig till, det finns inget annat. Där är egentligen problemet. Det måste vi försöka lösa på något vis.

Låt mig säga när det gäller stödområdesindelningen, eftersom Ulla Orring inte har taletid kvar, att folkpartiet var missnöjt med regeringens förslag. Vi är också missnöjda med riksdagens beslut i frågan. Vi tycker att det finns skäl, precis som Ulla Orring har sagt, att skapa rättvisa i dessa frågor. Därför tycker vi att man skall se över stödområdesindelningen och försöka få en förnuftig indelning. Man kanske skall göra de indragningar som är föreslagna, men hänsyn måste ändå tas till vissa små kommuner, som har kommit i kläm. När industriministern säger att man inte har för avsikt att göra det beklagar jag, för ni kunde ändå ge ett sådant löfte.

Jag ställde några frågor om Bothniabanan – om det är rimligt att riva upp asfalterade vägar och göra grusvägar av dem. Jag frågade om man är beredd att ändra lagstiftningen när det gäller sjötransporter, så att de blir rationellare för industriföretagen. Någon fråga borde industriministern kunna ventilera.

Anf. 22 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Det var ett viktigt klargörande från Rune Molin. Det behövs satsningar i våra storstäder, men det behövs också på landsorten. Jag noterade bara att socialdemokraterna i Stockholm tydligen blivit felinformerade t.o.m. av statsministern.

Ett annat statsråd har här talat om att fördela pengar till vägar efter folkmängden. Jag hoppas att inte heller det blir verklighet. Som Rune Molin känner till nöter slipbilen på vägen mer än tusen personer som bor efter vägen.

Så om länsanslaget och transportstödet. Jag tror att det går att uppbringa en riksdagsmajoritet mot regeringen för att få dem på rätt nivå. Jag hoppas att ni är glada förlorare, för det som man spar in där får man igen på arbetslöshetens konto, och det blir dyrare för nationen. Jag hoppas också att det går att få stöd för att en del små kommuner får byta stödområde under det här riksdagsåret.

Nu vill jag inte bråka mer med Rune Molin om detta, utan jag bara understryker att framtidssatsningar på vägar, järnvägar, forskning och utbildning måste komma hela landet till del, för det ger framtidstro i hela landet. Det är det bästa sättet att skapa ekonomisk tillväxt, och det vill vi ju båda ha.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:87 om sysselsättningen i Värmland

Anf. 23 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Fru talman! Kjell Ericsson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för sysselsättningen i Värmland med anledning av bl.a. ökande varsel om neddragningar och nedläggningar i länet.

Kjell Ericsson tar upp fyra delfrågor. Jag kommer att besvara dem i den ordning de har ställts.

Till att börja med frågar Ericsson om regeringen är villig att medverka till *insatser för underleverantörsindustrin* som i och med att näringslivet internationaliseras utsätts för en ökande konkurrens.

Underleverantörerna måste i framtiden förnya och utveckla sin kompetens för att kunna behålla och stärka sin konkurrenskraft både på den svenska och på den internationella marknaden.

Vikten av att stödja och stärka underleverantörer har redan uppmärksammats av regeringen. Under 1990 har regeringen exempelvis givit statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling, delegationen för verkstadsteknisk utveckling, Sveriges exportråd och industrifonden i uppdrag att genomföra ett treårigt åtgärdsprogram för underleverantörsindustrin. Programmet omfattar utrednings-, rådgivnings- och finansieringsinsatser i syfte att främja underleverantörernas utveckling och konkurrenskraft. Regeringen har uppdragit åt industriverket att svara för samordningen av de insatser som föreslås i åtgärdsprogrammet.

På regeringens förslag beslutade dessutom riksdagen i juni förra året att anslå 50 milj.kr. per år i tre år för att stödja små och medelstora verkstadsföretag, främst underleverantörer. Regeringen har tillsatt en verkstadsteknisk delegation som med dessa medel skall stödja projekt som ökar den tekniska kompetensen hos företagen. Olika former av stöd kan lämnas till sådana projekt som innebär att ny teknik eller nya material kommer att användas i produkter eller produktionsprocesser. Målet är att fler underleverantörer skall kunna ta fullt ansvar för kompletta delsystem, vilket ökar deras konkurrenskraft.

I sin andra delfråga tar Kjell Ericsson upp *infrastrukturens och speciellt kommunikationernas betydelse*. Även jag vill poängtera vikten av goda kommunikationer för näringsliv och samhällsutveckling.

I den trafikpolitiska proposition som riksdagen tog ställning till 1988 var en av de grundläggande förutsättningarna för kommunikationsutvecklingen att den skall leda till regional balans. Sedan 1988 pågår också ett tioårigt bärighetsprogram som har till syfte att anpassa vägnätet till EGs viktbestämmelser. Programmet förväntas även ge effektivare inhemska transporter samt bidra till positiva regionala effekter. Programmet omfattar riksvägar, primära länsvägar och i de sju nordligaste länen även de mindre vägarna.

I den näringspolitiska propositionen för ökad tillväxt som kommer att läggas fram i februari i år avser regeringen att återkomma till frågan om infrastrukturens utbyggnad.

Kjell Ericssons tredje fråga handlar om *stöd till forskning*. Jag vill inledningsvis framhålla att de mindre och medelstora högskolorna är mycket viktiga för den regionala utvecklingen. Högre utbildning och forskning ökar arbetskraftens kompetens, vilket förbättrar näringslivets utveckling och bidrar till regional balans.

På regeringens förslag beslutade riksdagen under 1990 att kraftigt höja de medel som står till de mindre och medelstora högskolornas förfogande för forskningsstödjande åtgärder. Medlen skall bl.a. underlätta för lärare vid dessa högskolor att söka forskningsstöd och anslag hos forskningsråd och

andra finansiärer. Under en treårsperiod höjs basen med 30 milj.kr. Högskolan i Karlstad har tilldelats ca 4,7 milj.kr. av dessa medel.

Vidare har styrelsen för teknisk utveckling påbörjat ett arbete tillsammans med tio mindre och medelstora högskolor i anslutning till stödområdet och i sydöstra Sverige för att förstärka forsknings- och utvecklingsarbetet inom främst det tekniska området vid dessa högskolor. För detta ändamål har 35 milj.kr. anslagits från det regionalpolitiska anslaget för infrastrukturåtgärder. Av dessa medel har högskolan i Karlstad tilldelats en ram på 4 milj.kr.

Slutligen frågar Kjell Ericsson om regeringen är villig att medverka till *underlättandet av nya arbetsplatser i länet* och då speciellt i orter som Säffle och Koppom. Svaret är att det gör vi redan.

Sedan 1982 har länsstyrelsens anslag för regional utveckling fyrdubblats och uppgår under budgetåret 1990/91 till 75 milj.kr. Medlen kan användas till glesbygdsstöd, projektverksamhet eller till stöd till företag i stödområdet. I dag ingår nio av länets kommuner i det permanenta stödområdet, och ytterligare två kommuner är tillfälligt inplacerade.

Både Säffle kommun och Koppom i Edna kommun ingår i det permanenta stödområdet 2, där regionalpolitiskt stöd i samband med investeringar kan lämnas i form av lokaliserings-, utvecklings- och sysselsättningsbidrag. I jämförelse med dessa orters tidigare stödområdesinplacering, som gällde fram till den 30 juni 1990, är detta en förbättring, eftersom nu även sysselsättningsbidrag kan lämnas.

Det regionalpolitiska företagsstödet har under budgetåret 1989/90 lämnats till dryga 60 arbetsställen i länet, som med hjälp härav beräknas öka sysselsättningen med sammanlagt ca 380 personer.

Anf. 24 KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! Jag vill först tacka industriministern för svaret på min interpellation. Det var ett långt och väl genomarbetat svar. Även om jag inte kan hitta så mycket konkret innehåll i svaret, tycker jag ändå att det bär en positiv prägel. Jag hoppas också att industriministern vill medverka till positiva lösningar på olika problem i vårt län.

Jag vill först ta upp de bekymmer som underleverantörerna till bilindustrin har. Många är anställda hos dessa företag i Värmland. Det är företag som nu har tvingats varsla om uppsägning av personal. Det rör sig om ganska många människor i Kristinehamn, i Koppom, i Säffle och i Töcksfors. Dessa företag har flera bekymmer. Det ena är en kostnads- och strukturkris. Nuvarande produkter har helt enkelt mycket svårt att klara konkurrensen med utlandet beroende på för höga produktionskostnader.

Sedan har vi också lågkonjunkturen som gör att försäljningen av bilar minskar ganska kraftigt, och det får till följd att beställningarna hos underleverantörerna minskar.

Det gäller nu att ge våra svenska företag möjlighet att konkurrera med utlandet. Det gäller att få ner kostnaderna, vilket kanske är en av de viktigaste uppgifterna. Men det gäller också att utveckla både nya produkter och nya produktionsmetoder och även få mer kompletta system.

Därför tror jag att industriministerns förslag att satsa på utveckling av underleverantörerna är riktigt. Jag måste säga att jag blev glad när jag såg detta

förslag i den näringspolitiska propositionen i våras. Jag är dock mycket osäker på om 50 milj.kr. per år är tillräckligt. Det kommer förmodligen att erfordras betydligt mer. Men det får vi återkomma till.

För Värmlands vidkommande är det nu viktigt att t.ex. staten är med och hjälper företag som TVAB och Scanmek med utvecklingen av nya produkter och nya produktionsmetoder där det måste ske en omfattande mekanisering och automatisering. Att vara med och stötta utvecklingen hos underleverantörerna är kanske det bästa sättet att trygga produktionen i framtiden.

En delegation från Värmland uppvaktade industriministern för en tid sedan om just en sådan utvecklingsinsats med ett utvecklingscentrum för kablageindustrin i Årjäng. I denna delegation ingick företrädare för alla partier på Värmlandsbänken. Det råder alltså politisk enighet om detta.

Vi i Sverige kan inte bara acceptera att vi inte klarar vare sig det ena eller det andra på grund av för höga kostnader. Vi måste också vidta åtgärder som ger vårt näringsliv förutsättningar att verka i Sverige.

Jag vill fråga industriministern om han är villig att medverka till att underleverantörer i Värmland stöttas i sin strävan att ta fram nya produkter och produktionsmetoder. Det är viktigt att man nu stimulerar till investeringar.

Vi är överens om att det är nödvändigt att det sker satsningar på kommunikationer. Problemet är bara att det fattas medel för att kunna göra detta. Låt mig ta några exempel. För perioden 1991–2000 har vägverket 142 milj.kr. till sitt förfogande för satsningar på riksvägar. Dessa medel räcker bara till ett enda projekt. Alla andra prioriterade projekt på listan för riksvägar inryms inte. För att man skulle kunna klara av detta behövs det enligt vägverkets beräkning 1,4 miljarder kronor för denna tioårsperiod. Projekten gäller E 18, väg 61 och vägarna i Fryksdalen och Klarälvsdalen, osv. som är i stort behov av investeringar, men det finns inga medel till detta.

Även när det gäller anslaget till länstrafikanläggningar finns det 183 milj.kr., och behovet är närmare 700 milj.kr. Även på detta område saknas det alltså medel för att nödvändiga förbättringar skall kunna göras.

Även om regeringen nu har förklarat att man under denna lågkonjunktur inte skall satsa så mycket på direkta beredskapsarbeten, är det nödvändigt att vägverket får resurser så att vägar kan byggas. Jag vill fråga industriministern om han är villig att medverka till att vägverket i Värmland får resurser för att kunna genomföra prioriterade investeringar.

När det gäller de nya infrastrukturmedel som regeringen har aviserat i årets budgetproposition vill jag fråga om de kan vara tillämpliga för detta ändamål och inte satsas enbart på storstäderna, som det har sagts i en tidigare debatt. Om man satsar på vägar ger detta samtidigt fler välbehövliga arbetstillfällen, eftersom det för närvarande finns väldigt få anläggningsarbeten i Värmland.

När det sedan gäller forskningen och utbildningen tror jag att det är nödvändigt att ordentliga utbildningsinsatser sätts in, inte minst för att höja grundkompetensen och därmed ge de arbetslösa en bättre chans att få ett nytt jobb. Jag hade i går kontakt med arbetsförmedlingen i Säffle, där arbetslösheten har ökat ganska kraftigt under den senaste tiden. TVAB, Billerud och andra företag måste av olika skäl varsla om uppsägning. Så är det också i Koppom, Töcksfors och på flera andra håll i länet, och det är ofta

kvinnlig arbetskraft som har drabbats. Det gäller nu att satsa för framtiden genom att ge dessa människor en bra utbildning.

För forskningens vidkommande har det gjorts en del under senare år, vilket industriministern anger i sitt svar. Men det finns dock mycket mer att göra. Jag tänker då på bl.a. skogsindustrin, där det finns bara tre professurer. Det är klart färre än inom t.ex. skeppsbyggnad. I Värmland är skogsnäringen av betydande omfattning, men forskningen är dock klart eftersatt. T.ex. inom området träteknik förekommer mycket litet forskning. I detta sammanhang tror jag att det skulle vara av stort intresse att öka forskningen för att därmed kunna höja förädlingsgraden på våra träprodukter. En sådan forskning skulle möjligen kunna förläggas till högskolan i Karlstad. Det finns även andra satsningar som skulle vara önskvärda på högskolan i Karlstad.

Fru talman! Slutligen är det nödvändigt att tillskapa nya arbetsplatser i Värmland. Det vore önskvärt med ytterligare utlokalisering av statlig verksamhet. T.ex. delar av postgirot skulle kunna placeras i Säffle, där det behövs arbetstillfällen för kvinnor. Därtill behövs det ytterligare möjligheter att skapa ersättning för de arbetstillfällen som försvinner vid omställningen av jordbruket. Förhoppningsvis skall den uppgörelse som har träffats om energipolitiken leda till nya verksamheter. Jag hoppas även härvidlag att industriministern kommer att medverka till att olika projekt kan komma till stånd.

Anf. 25 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! I slutet av sitt anförande berättade industriministern stolt om det regionalpolitiska stödet till Värmland. Det gläder mig att statsrådet nu tycker att det är bra, eftersom det är tack vare massiv borgerlig påtryckning och majoritet i riksdagen som detta har uppnåtts. Senast när detta togs upp i riksdagen reserverade sig socialdemokraterna t.o.m. mot höjningen.

Även när det gäller stödområdesindelningen var det genom massiva borgerliga protester från just Värmland som Årjäng, Säffle och Sunne blev inplacerade i permanenta stödområden. Vi jobbade även mycket för att Kristinehamn även fortsättningsvis skulle vara tillfälligt inplacerat i stödområde. Om statsrådet nu anser att det är så bra, undrar jag varför han i år har föreslagit att just dessa länsanslag skall sänkas.

Vi har problem i Värmland, och vi befarar att de skall bli än värre under den närmaste tiden. Vi vill helt enkelt få bättre förutsättningar och mer tillgång till kompetens, kunskap och goda kommunikationer.

Det är oroande med allt fler anställningsstopp, varsel och uppsägningar. Kostnadsutvecklingen under de senaste åren har varit helt förödande, och vi får nu tydliga signaler på en kraftigt försämrad arbetsmarknad. Tyvärr brukar Värmland erfarenhetsmässigt ligga på en högre nivå än riksgenomsnittet när det gäller arbetslöshetssiffror.

Osäkerheten om den svenska EG-politiken, men naturligtvis också en önskan att ligga nära marknaden, har medfört att storföretagen under senare år kraftigt har ökat sitt engagemang inom EG. Det har de gjort genom uppköp och samarbetsavtal. Den här växande utlandsproduktionen leder tyvärr till att gamla etablerade kontakter med svenska underleverantörer bryts till förmån för utländska kontakter. Vi har många underleverantörer till bilindu-

strin i Värmland, och de är, som sagt, i verklig gungning genom just utländsk konkurrens. Kostnadsläget i Sverige har blivit oacceptabelt högt.

I en SIND-rapport konstateras att man nu också kan se att devalveringarna i början på 80-talet fört med sig nackdelar genom att industristrukturen har konserverats och att resurser har bundits upp framför allt i traditionella industrigrenar. Detta har medfört minskade möjligheter att konkurrera inom nya framtidsbranscher. Frukten av detta är vad vi nu börjar se – en strukturomvandling som inte precis förlöper i lugna banor.

Infrastrukturen i länet kommer att bli allt viktigare. Allt tyder på att morgondagens avgörande lokaliseringsfaktorer kommer att vara tillgång till kompetens och närhet till marknader. Kraven på snabba transporter och elektronisk dokumentering kommer att öka. Därför är det från värmländsk synpunkt illavarslande när det kommer signaler från olika håll om att resurserna inte skulle medge en likvärdig infrastruktur över hela landet. För oss är det ett reellt hot mot vår utveckling om vi skulle hamna utanför något slags gyllene triangel bestående av Stockholm, Göteborg och Malmö. För hela näringslivet i Värmland är det oerhört betydelsefullt med bättre kommunikationer. Det gäller både vägar, järnvägar och en ny flygplats. Där känner vi oss missgynnade och är rädda för att komma på undantag.

Vi i Värmland måste få en hög vägstandard och en god framkomlighet. Vi måste alltså få bättre rambetingelser för att kunna konkurrera med EG. Det ställs ju allt högre krav på leveranssäkerhet och punktlighet.

Regeringen föreslog förra våren att en miljard av utvecklingsfondernas kapital skulle inbetalas till staten. Vi i Värmland tyckte inte att det var ett bra förslag. Är industriministern villig att låta Värmlands pengar vara kvar i länet för satsningar på vår infrastruktur?

Näringslivet måste förnyas, och det måste ske genom att man stimulerar tillväxten av nya småföretag.

Socialdemokraternas politik för småföretagsverksamheten tar inte i tillräckligt hög grad hänsyn till vad som kännetecknar småföretagen. En mängd lagar och förordningar bygger på de stora företagens villkor, och dessa är svårare att överblicka för de mindre företagen.

Det är just i småföretagen som mycket av nytänkandet förekommer, som i sin tur leder till utveckling och produktion. Inom EG finns det ett särskilt aktionsprogram för småföretagen. Syftet med detta program är att minska problemen för de mindre och medelstora företagen och att öka intresset för att starta företag.

EG-kommissionen har beslutat att alla lagförslag som denna lämnar till ministerrådet skall åtföljas av en värdering av konsekvenserna för småföretagen. Medlemsländerna har också tagit initiativ till förenklade lagar och regler för småföretagen.

Är industriministern beredd att som ett led i EG-harmoniseringen införa motsvarande regler här i Sverige?

Plötsliga förändringar i spelreglerna skapar oro och osäkerhet hos alla företag, men mest hos småföretagare. Den egna ekonomin och familjens trygghet är ju tätt kopplade till det egna företaget. Lagstiftning och föreskrifter när det gäller arbetsrättsliga frågor är också ofta anpassade till förhållandena i de större företagen.

Anf. 26 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Först en kommentar till det som sägs i slutet av industriministerns interpellationssvar. Det låter faktiskt litet skrytsamt när industriministern talar om stödområdesindelningen, som även omfattar här aktuella kommuner. Jag skall säga sanningen, liksom Isa Halvarsson nyss har gjort.

Det var endast tack vare borgerliga krav som Säffle, Årjäng och Sunne kom med i det permanenta stödområdet. Regeringen hade sagt nej. Den riksdagsman som gick i spetsen för detta borgerliga uppror från Värmland var interpellanten i den här debatten, Kjell Ericsson. Regeringen fick ge vika för det borgerliga upproret.

Värmland har alltid större arbetslöshet än genomsnittet i landet. Värmland är utomordentligt konjunkturkänsligt. Skogsindustrin och stålindustrin är fortfarande de dominerande industrierna, och det är konjunkturkänsliga branscher. Därtill kommer att många företag i Värmland är underleverantörer.

Detta erfar vi när följderna av socialdemokraternas misslyckade politik blir ett faktum här i Sverige. Det socialdemokratiska vanstyret har redan drabbat många hundra löntagare och småföretagare i Värmland, och fler blir det så länge socialdemokraterna regerar. Värmland behöver en mycket bättre infrastruktur, bättre vägar och kommunikationer samt bättre utbildningsresurser.

Sammantaget, herr talman, vill jag säga följande. Vad Värmland främst behöver är en vettig politik – det är ett övergripande krav. Det behövs alltså en sund icke-socialistisk ekonomisk politik, en industripolitik som så litet som möjligt lägger sig i vad gäller marknadsekonomin och näringslivet, en politik som gör att företagens kostnadsläge och produktionskostnadsläge blir jämförbara med utlandets. I det avseendet kommer TVABs och Saabs nedläggningar i Värmland i blixtbelysning. Det har länge varit för dyrt i Sverige. I andra länder är det mycket billigare i jämförelse med Sverige att tillverka tillbehör till bl.a. bilar. Statens pålagor på företagen är betungande.

Vi moderater menar att löneskatterna och de sociala avgifterna måste tryckas ned, så att det blir en rimligare situation.

Ett stort problem i näringslivet är ledighetslagarna. Vid en av de drabbade industrierna i Värmland ligger frånvaron på ca 50 %, ett häpnadsväckande högt tal. Men det här har upprepats så många gånger att vi, dess värre alltså, måste tro att det är sant. Halva arbetsstyrkan är således närvarande vid det här företaget. Det behövs utbildningsinsatser för outbildad arbetskraft.

Sedan, herr talman, något om ränteläget. Vårt ränteläge är en följd av det socialdemokratiska ekonomiska vanstyret. Det är svårt att vara företagare eller att nyinvestera, och det är särskilt svårt att vara nyföretagare. Räntekostnaden för en investerad miljon är 150 000 kr. eller ännu mera på ett år. Det är alltså ett högt ränteläge. Enkel matematik säger vad det är fråga om. Och detta skall ett företag generera, innan man över huvud taget kan börja betala vad produktionen kostar, annars går företaget omkull. Konkurserna blir för övrigt allt fler.

En arbetsplats inom processindustrin kostar ännu mer än den miljon som jag tror är en genomsnittssiffra inom enkel verkstadsindustri. Inom processindustrin kan nya arbetsplatser kosta ca 15 miljoner.

Jag vill peka på några angelägna behov i Värmland:

För det första behövs det mycket snabbt en höjning av väganslagen. Bl.a. gäller det E 18 vid norska gränsen och vägen till Fryksdalen och Klarälvsdalen.

För det andra behövs det statliga medel till en ny regional flygplats. Vi är, tyvärr, tvungna att bygga en ny flygplats. Miljökraven är nämligen sådana att det måste bli en "utlokalisering".

För det tredje behöver vi pengar till Laxfond Vänern. Kommuner och landsting har inte råd med sådana satsningar. Det här blir en satsning även för de två andra länen vid Vänern.

För det fjärde gäller det att ha god tillgång till billig energi. Här finns det energislukande företag såsom Svaneholm, Rottneros, Skoghall, Gruvön och Billeruds Bruk.

För det femte behövs det större statliga satsningar på forskning och utveckling vid högskolan i Karlstad. Vi i Värmland ser gärna att högskolan i Karlstad blir Sveriges nästa universitet.

För det sjätte vill vi ha bort turistskatten, som drabbar bl.a. Värmlands län som är ett turistlän. Vidare uppmanar vi till en sänkning av hotell- och restaurangmomsen samt av bensinskatten.

För det sjunde vill vi att spelkasinon skall tillåtas. Låt Värmland få två tre spelkasinon, precis som i Danmark! Ni skall se att t.o.m. folkrörelseägda Branäs då går bra.

Herr talman! Jag ber att få återkomma till detta i en senare replik.

Anf. 27 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! I och för sig är läget på arbetsmarknaden i Värmland mycket dystert, och det är Rune Molin medveten om. Han har ju besökt en del orter i Värmland. Vi kommer att tala om det här senare, och därför skall jag inte vidare beröra det nu. En del av mina kolleger på den borgerliga kanten har dessutom redan här redogjort för läget i det avseendet.

Jag har dock en annan upplevelse av hur vi i Värmland under senare år har behandlats när det gäller regionalpolitiken. Själv har jag suttit med i riksdagen ett antal år. Med jämna mellanrum har höjningar efterlysts vad gäller stödområdesinplaceringar för ett antal kommuner. Det har också gjorts en regionalpolitisk utredning. Vidare har en proposition i sammanhanget skrivits. Regeringens proposition innebar också en kraftig förbättring för Värmland jämfört med utredningens förslag. Ytterligare förbättringar har uppnåtts i och med utskottsbehandlingen. Jag tycker alltså att vi i Värmland skall uppfatta detta som ett tecken på att Rune Molin förstår våra problem, något som vi skall vara belåtna med.

I stället bör vi ta upp vad som komma skall. Jag tänker då på tilläggspropositionen. Vi får hoppas att Rune Molin också i fortsättningen ser till att vi i Värmland får vår beskärda del av de pengar som satsas, för det behövs.

Det finns ett antal projekt. Kjell Ericsson har redogjort för en del av dem. Men det finns fler än dem som han har nämnt. Jag vet t.ex. att man funderar över energiprojekt i stil med de planer som finns skisserade i den trepartiuppgörelse som har träffats, som nämnts tidigare i dag. Det är i den typen

av debatter som vi kan ta upp sådana här saker. Det går kanske att framkalla ännu större välvillighet från industriministerns sida på det här området.

Vi har vägprojekt och järnvägsprojekt. Man håller t.o.m. på att bryta upp en järnväg, och det är ju en fördel om den breddas. Jag skall inte här nämna namnet på järnvägen. Den frågan kommer att tas upp här nästa vecka. Vi har ett telenät som kan förbättras i vissa avsnitt. Vi bor i ett län som är starkt beroende av traditionell energikrävande tung industri. Jag ställer mig inte bakom det som Isa Halvarsson sade om att det kanske är fel – eller hur hon ville uttrycka det – att ha kvar så mycket av sådan industri. Jag tror att den industri som vi har kvar i Värmland, skogsindustri och stålindustri, ligger på topp och att den går bra i dag. Vi skall därför försöka att sprida det budskapet att den här industrin inte behöver dö ut i vårt land. Det finns vissa sektorer även inom traditionell industri som har goda framtidsmöjligheter, och dem skall vi satsa på.

Jag tror att energiuppgörelsen är mycket värdefull i det sammanhanget. Rune Molin lovar kanske inte här i dag speciella insatser för Värmland – det skulle vara en stor sensation – men jag hoppas ändå att han lovar att ta sig en ordentlig funderare på att göra insatser i Värmland, exempelvis på infrastrukturområden, i samband med att propositionen om den framtida tillväxten utarbetas.

Anf. 28 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! De generella förutsättningarna för näringslivsutveckling tänker jag inte upprepa – jag har nyss tagit upp de frågorna i den tidigare interpellationsdebatten – utan jag skall gå direkt på de olika spörsmål som har tagits upp.

Kjell Ericsson tyckte att 50 milj.kr. till det verkstadstekniska utvecklingsprogrammet var för litet. Vi får väl se. Det finns alltid för litet pengar, och det är lätt att kräva mera. Det är också lätt att göra av med mera pengar, men vi skall också finansiera det. Det skall ske på ett ansvarsfullt sätt, så att vi inte driver upp inflationen genom en expansiv budgetpolitik. Det har vi inte råd med, om vi skall klara våra problem.

Kan underleverantörsindustrin i Värmland få stöd med min medverkan? Den har att vända sig till den verkstadstekniska delegationen med sina ansökningar om stöd. Det är där som sakkunskapen finns, och det är den som kommer att pröva vad som är utvecklingsbart. Det är där som det gäller att ta fram argumenten, inte hos mig utan hos dem som i första hand sysslar med detta.

Är det möjligt att i samband med den proposition som skall komma få mera pengar till vägar i Värmland? Vad som möjliggörs genom den stora satsning på infrastruktur som sker genom den infrastrukturfond som nu bildas är att vi på det sättet kan i detta sammanhang avlasta statsbudgeten stora projekt, som kostar mycket pengar. Härigenom skapas naturligtvis utrymme för andra projekt, som det annars inte skulle ha funnits medel till. Att avgöra vilka projekt det blir fråga om får vi vänta med tills vi får se propositionen och har tagit del av den diskussion som skall föras i samband med den.

Forskning och utveckling i skogsindustrin är viktig. Vi har nyligen tillsatt en utredning som gäller forskningen inom den träbearbetande industrin, och

där är också skogsindustrin med. Vi får se vad den utredningen kommer fram till. Detta utreds också av kollektivforskningsinstituten, där också skogsindustrin har ett institut.

Utlokalisering av statlig tjänsteverksamhet är naturligtvis viktig, men inte så enkel att genomföra. Vi har dock varit framgångsrika när det gäller utlokalisering av privat tjänsteverksamhet. Under de senaste åren har 3 000 jobb utlokaliserats till olika stödområden, och vi skall fortsätta med det.

Vad gäller Isa Halvarsson och Göthe Knutson har ju deras partiledare deklarerat att de skall bilda regering tillsammans. Det skall bli intressant att läsa deras program. Är det moderaternas regionalpolitik som skall gälla? Enligt Göthe Knutson skall man ju göra så litet som möjligt. Eller är det folkpartiets program, med alla de krav som Isa Halvarsson framförde, som skall gälla? Är det moderaternas politik för mer vägar, mer flygplatser, mer utbildning, mer forskning men med mindre inkomster till statskassan som skall gälla?

Det finns ingen logik i moderaternas politik. Den största bromskloss som finns i riksdagen när det gäller regionalpolitiken är just moderaterna. Samtidigt som Isa Halvarsson klagar över att utvecklingsfondernas pengar omvandlas från lånekapital till riskkapital – de stannar ju kvar i länen – föreslår moderaterna att man skall dra in utvecklingsfondernas kapital i dess helhet. Vad blir det för program som ni skall ha gemensamt? Det skulle vara intressant att veta.

Nej, det är den sedvanliga retoriken som kommer fram här. Den politiska frasretoriken är det som Göthe Knutson representerar. Allt som är bra skall man ha, och så skall man inte betala det.

Det är precis som det alltid har varit. Så litet som möjligt från samhällets sida, men samtidigt skall samhället klara de problem som uppstår när det gäller vägar, flygplatser, utbildning, forskning och utveckling, osv. Det finns ingen logik i den politiken.

Vi skall naturligtvis ta tag i de problem som dyker upp i Värmland som kommer av lågkonjunktur, kostnadsproblem och strukturförändringar, och det skall vi göra så att vi klarar en hög sysselsättning, som vi har haft hittills under 80-talet. Vi skall inte tillbaka till de arbetslöshetstal som uppstod när moderaterna hade ansvar för finansdepartementet.

Vi skall klara det genom en aktiv näringspolitik, en ekonomisk politik som är fast och trovärdig och en regionalpolitik som fördelar resurserna på ett vettigt sätt. Det är en politik som socialdemokratin har drivit och som vi har skapat underlag för i riksdagen – men inte med moderaternas hjälp, det kan jag försäkra.

Anf. 29 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Jag vill först säga att vi är beredda att vara med och finansiera offensiva satsningar. Jag tycker att satsningar i näringslivet är offensiva och viktiga. Jag hoppas att vi skall få ett positivt svar från VT-delegationen på de ansökningar som ligger inne om stöd till de värmländska företagen.

När det gäller att hjälpa industrin att verka här i Sverige är det många olika områden som berörs – det är skatter och avgifter och det är infrastruktur i övrigt – men eftersom industriministern ansvarar för näringspolitiken och

regionalpolitiken, skall jag hålla mig till de områdena. Utöver vad jag har sagt om utvecklingen hos underleverantörerna till bilindustrin är det väsentligt att förbättra möjligheterna för småföretagen.

Jag tror också att många av framtidens arbetstillfällen kommer att tillskapas just hos småföretagen. Det gäller att ta till vara den kreativitet, initiativförmåga och entreprenörsanda som finns hos småföretagarna. Jag tror liksom Isa Halvarsson att det vore bra om man kunde få fram ett aktionsprogram för småföretagen, precis som man har gjort i EG, där man vidtar olika åtgärder för att stimulera den kategorin av företag.

En sak som än en gång måste poängteras i sammanhanget är försörjningen med riskkapital. Det är en fråga som snarast måste få sin lösning. Under högkonjunkturen fanns det gott om tillgängligt kapital för investeringar. Tidigare hade vi också lokaliseringslånen, där staten gjorde ett visst risktagande vid investeringar. Men lokaliseringslånen finns inte längre, och därtill kommer att utvecklingsfondernas möjligheter att låna ut riskkapital har försämrats. Jag vet att olika projekt har ifrågasatts på grund av att det saknats riskvilligt kapital.

För Värmlands del skulle utvecklingsfonden kunna låna ut 50 milj.kr. i nuläget, om man finge behålla sitt kapital. I annat fall rör det sig bara om hälften. Även om jag inte hade med det här med riskkapitalet i min interpellation, vill jag ändå ställa frågan till industriministern om han är villig att i varje fall skjuta på inbetalningarna från fonderna, för pengarna behövs mycket väl i dag. Man skall betala in allt vad man rår, men om utvecklingsfonden i Värmland i varje fall under långkonjunkturen kunde ha 50 milj.kr. att låna ut varje år, vore det väldigt bra.

Sedan tror jag också att det lär bli nödvändigt att införa någon form av statliga kreditgarantier. Jag har sett under de senaste månaderna att bankerna har svårt att ställa upp med sista biten. Ingen vill ta den sista delen av kakan, och då faller angelägna projekt. Jag tycker att det skulle vara synd, och därför vill jag fråga industriministern om han är villig att medverka till att lösa riskkapitalfrågorna.

Anf. 30 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Till industriministern vill jag säga: Den moderata politiken håller! Dess värre, herr statsråd, har detta bekräftats. Allt vad vi har sagt, allt vad vi har varnat för, har visat sig riktigt. Socialdemokratin har som regeringsparti under den bästa och mest långvariga högkonjunkturen i Sveriges historia lyckats föra det här landet in i en kris, värre än vad vi kanske någonsin har upplevt. Detta är det totala misslyckandet.

Beträffande frasretoriken vill jag bara säga att statsrådet inte precis är vänlig och ömsint i sitt sätt att hantera det svenska språket.

Jag vill, herr talman, fortsätta där jag slutade när det gällde det som i första hand är rimligt att tillföra Värmland. Jag vill passa på tillfället, när det här finns en företrädare för den socialdemokratiska riksdagslistan i Värmland, försvarsminister Roine Carlsson.

Jag slutade med att säga: Tillåt spelkasinon! Det är inte så spektakulärt som det kanske låter. I Danmark har man gjort detta. Jag talade om folkrörelsernas eget speciella turistprojekt i Värmland. Det heter Branäs, och det

skulle faktiskt också kunna lyckas och kunna ge sysselsättning i fortsättningen, om man tar ett så enkelt grepp på lagstiftningen att man gör det möjligt för människor i Sverige att också lockas till skogsbygden och till turismen där.

För det åttonde i min lista: Ta bort skogsvårdsavgiften!

För det nionde: Återinför kvittningsrätten i annan förvärvskälla! Det har mycket stor betydelse för jordbruket, som ju är olönsamt men som gör att landskapet hålls öppet.

För det tionde vill jag, sist men icke minst, framhålla nödvändigheten av ett snabbt medlemskap i EG. Det är oerhört viktigt för Värmland.

Så vill jag också passa på att nämna för ärade regeringsföreträdare här att tullverkets omorganisation drar minst 25 jobb från skogslänet Värmland till en storstadsregion, Göteborg. Stoppa den omorganisationen! Stoppa också vägverkets planer på att åstadkomma en storregionindelning med Göteborg i centrum. Om det nu är nödvändigt att skapa storregioner i vägverket, gör då en region av Värmland, Kopparbergs län och Örebro län, gärna med Karlstad som huvudort.

Detta, herr talman, är angelägna behov för Värmland. Jag hoppas att regeringen skall ställa upp för det.

Anf. 31 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Det har ju under en längre tid förekommit mycket stor verksamhet för att få till stånd ett teknikcentrum i Töcksfors. Vi gjorde i december en uppvaktning från Värmlandsbänken, och vi hade hoppats att vi skulle kunna få svar nu.

Bo Finnkvist uttryckte en förhoppning – eller kanske rättare sagt en förmaning – om att vi närmast skulle lisma hos Rune Molin för att han skulle behandla Värmland väl. Statsrådet svarade på detta genom att genast avlossa en bredsida mot oss för att vi inte har samma förslag som regeringen i alla delar.

Anledningen till att man har en sådan här interpellationsdebatt är naturligtvis att man vill att statsråd och regering skall behandla ens län välvilligt. Men vi hade kanske inte trott att vi för den skull var tvungna att lägga oss platt.

Inom folkpartiet har vi föreslagit ordentliga satsningar för infrastrukturen. De är finansierade på ett sätt som kanske inte socialdemokraterna gillar – vi vill ha en utförsäljning av statliga företag – men det är en rejäl finansiering. Vi föreslår även satsningar på högskolorna. De är också rejält finansierade, bl.a. genom löntagarfonderna, men det är kanske ett förslag som socialdemokraterna inte gillar.

Vi skall ju också vara positiva, enligt Bo Finnkvist, och jag skulle gärna vilja uttrycka mig positivt om den överenskommelse som man har gjort i fråga om energipolitiken mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centern. Det är naturligtvis otroligt viktigt att industrin får dessa mål verifierade – att man på både kort och lång sikt kan trygga tillgången på el och annan energi. Också för många industrier i Värmland är detta oerhört positivt. Och den satsning som man förespeglar på biobränsleområdet betyder

mycket inom ett skogslän som Värmland, och för den här bygden som är utsatt för besvärligheter i samband med att jordbrukspolitiken ändras.

Även om vi nu är litet obstinata och har andra åsikter, hoppas jag att statsrådet skall förstå att det är Värmland vi värnar om.

Anf. 32 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Jag har inga ambitioner att försöka ändra på de borgerliga ledamöternas sätt att argumentera. Jag förstår att det går till på det här sättet – så pass länge har jag varit här i riksdagen.

Men jag tycker att det kanske är effektivare om vi tar fasta på det som har hänt. Det har visats större förståelse för våra problem på senare tid, och det kan ju innebära att man också fortsättningsvis har förståelse på industridepartementet. Då skall vi spela på det, tycker jag.

När det gäller det positiva har vi nyligen varit och hälsat på hos landshövdingen i Värmland, och det är han som har uppmanat oss att försöka peka på det positiva. Han har ju nyligen vistats här. Om ni inte vill höra på mig, så kan i alla fall en av de ledamöter som deltar i den här debatten höra på den nye landshövdingen i Värmland, för det finns en viss partisamhörighet. Det var så vi skulle handla, tyckte han, för det skulle kanske ge bättre resultat än att ständigt och jämt framhålla allt elände som finns. Vi har faktiskt också starka sidor.

Som avslutning vill jag säga att jag, sedan jag kom hit, många gånger har fått stå och försvara den traditionella industrin – i varje fall en del av den, nämligen stålindustrin, som tyvärr har fått ett dåligt rykte. Jag vill framhålla att delar av även den industrin är mycket konkurrenskraftiga. Det finns stor anledning att värna om den industrin, plus all annan traditionell industri som vi har i Värmland. Värmland är nämligen ett län som är beroende av den industristrukturen. Det ändrar vi inte på ett år, och inte heller på tio år; det kommer att ta lång tid. Då tycker jag att vi skall tala väl om dessa företag, i all synnerhet som det finns anledning att tala väl om dem.

Anf. 33 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Kjell Ericsson frågade om jag var beredd att skjuta på de inbetalningar som utvecklingsfonderna skall göra till staten.

För det första vill jag säga att när vi har gjort fördelningen av dessa inbetalningar har vi tagit regionalpolitiska hänsyn, så att de utsatta områdena har fått betala mindre, relativt sett, än områden som har en bättre situation.

För det andra har vi sagt att de här inbetalningarna skall ske under en längre period, under fem års tid.

För det tredje vill jag tillägga att det stora problemet i dag är att få fram ett äkta riskkapital, alltså ett eget kapital, där man slipper ha denna belastning i balansräkningen som lån, och där man också slipper ha den omedelbara räntekostnaden. Det är oerhört viktigt för utvecklingen av företagen.

Vad som händer genom omvandlingen från lånekapital till riskkapital är att mera kapital kommer att finnas ute i landet. Och det kommer att vara kapital med högre kvalitet, ett äkta riskkapital som gör det möjligt att utveckla företagen och dessutom ger företagen möjlighet att utnyttja de lån som finns på den öppna marknaden och som inte är dyrare än de lån som

utvecklingsfonden har. Själva poängen är att vi på detta sätt tillgodoser det stora behovet ute i den mindre och medelstora företagsamheten. Jag tycker att det är en viktig lösning på de problem som små och medelstora företag ofta står inför.

Göthe Knutson slår sig för bröstet och säger att moderaterna är det perfekta, det felfria partiet. Allt vad de sagt och gjort har varit rätt.

De har fått praktisera sin politik i Sverige under en period. Jag tror att det inte är många som vill ha tillbaka den perioden. Det var inte precis en period av utveckling när det gäller regionalpolitiken eller när det gäller sysselsättningen. Det var en period då svensk industri och svenskt näringsliv gick ner sig, då man stod mer naken än någonsin tidigare. Det var när arbetslösheten steg och det var svårt att skapa sysselsättning. Det var under den perioden som moderaterna fick praktisera sin politik. Det går bra med retoriken, men praktiken visar ett annat resultat. Vi har facit som visar vad det är för sorts politik.

Nu skall moderaterna och folkpartiet samverka i regeringsställning. Göthe Knutson vill att man skall göra så litet som möjligt från samhällets sida, och ha en skattepolitik som innebär mindre resurser till samhället. Folkpartiet kritiserar moderaterna för detta. Hur skall det gå ihop? Jag får det inte att stämma, och det tror jag ingen annan heller får – och det är kanske ingen som har räknat med det. Det blir väl samma mischmasch-politik som ni praktiserade förra gången.

Andre vice talmannen anmälde att Göthe Knutson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 34 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! När det gäller riskkapitalet har det kärvat till betydligt under de senaste månaderna. Förr fanns det gott om kapital; bankerna ställde upp. Men i dag är det så, efter alla olika affärer som förekommit, att man inte ställer upp med den sista biten, att ingen ger den sista nödvändiga garantin. Det behövs någon form av statlig garanti i vissa fall för att projekt skall komma till stånd. Då tror jag att det hade varit bra att ha utvecklingsfondernas pengar kvar, i alla fall 50 %, som man för Värmlands del skall betala in när det gäller riskkapital från utvecklingsfonderna.

Göthe Knutson tog upp frågan om sektorspolitiken. Man skall regionalisera saker och ting, och det innebär för Värmlands del, om förslagen går igenom, att tullen och vägverket försvinner till Göteborg. Det är både kunskap, kompetens och service som försvinner från länet, och det tycker vi är allvarligt.

Om man när det gäller vägverket i stället har sju regioner och låter Värmland, Kopparberg och Örebro vara en region med regionkontor i Karlstad, så får vi en bra service i den delen av landet också.

Jag vill än en gång poängtera vikten av att det sker satsningar i infrastruktur – vägar, järnvägar, en ny flygplats i Karlstad, forskning och utbildning. Jag berörde också i mitt första inlägg behovet av vägbyggen i Värmland. Det gäller E 18 på sträckan Hån–Riksgränsen, väg 61 och vägarna i Fryksdalen och Dalälvsdalen. Men vi har också ett omfattande grusvägsnät. Det rör sig

om 25–30 mil trafikerad grusväg som borde förstärkas och beläggas. Det gäller bl.a. vägen vid Värmlandsnäs och vägen mellan Torsby och Gräsmark, vägen vid Skiljemark, Gunnarsbo osv.

Om man skall ge landsbygden en chans att utvecklas är den första förutsättningen att det finns godtagbara vägar. Det finns också många andra frågor som rör infrastrukturen på landsbygden som är viktiga. Det behövs många utvecklingsinsatser för att man skall kunna bibehålla en levande landsbygd. En sådan insats är att man just i samband med omställningen av jordbruket kanske kan börja producera olika energigrödor för energiändamål.

Överläggningen var härmed avslutad.

Meddelande om uppskjutna interpellationssvar

Andre vice talmannen meddelade att på grund av utrikesministerns information kl. 14.30 skulle de på föredragningslistan återstående interpellationssvaren (interpellationerna 1990/91:119 och 114) lämnas vid ett senare tillfälle.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.25 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

5 § Information från regeringen om det aktuella läget i Gulfkrisen

Anf. 35 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Innan jag börjar min information vill jag gärna säga, att det snabba händelseförloppet har gjort att texten inte har kunnat delas inom föreskriven tid. Jag hoppas att riksdagen har överseende med detta.

I natt gick de allierade styrkor som agerar på begäran av Kuwaits legala regering till anfall mot Irak och mot irakiska mål i Kuwait. De allierade styrkorna handlar i enlighet med FN-stadgan. I går morse passerades som bekant den tidsfrist som föreskrivits i FNs resolution 678.

Irak bär ansvaret för att denna djupt tragiska situation nu uppkommit. Kriget startade redan den 2 augusti i fjol, när Irak på ett exempellöst och brutalt sätt angrep sitt lilla grannland i söder. In i det sista gjordes försök att förmå Irak att efterleva FNs resolutioner. Men med förakt för världsopinionen förkastade Irak de många försök som gjordes från arabvärlden, Europa,

övriga världen och från FNs sida att få en fredlig lösning till stånd före den 15 januari. In i det sista valde Irak att ignorera de konstruktiva appeller som gjordes av bl.a. Frankrike och FNs generalsekreterare.

Från första början av krisen har Sveriges linje varit kristallklar: invasionen och den efterföljande annekteringen av Kuwait är ett grovt brott mot folkrättens mest grundläggande principer om att konflikter stater emellan skall lösas med fredliga medel och att förvärvande av territorium med våld inte under några som helst omständigheter kan accepteras. Denna uppfattning redovisade regeringen i ett uttalande redan samma dag som invasionen ägde rum.

Sverige är inte krigförande men vi står inte neutrala i konflikten. Detta är inte ett krig mellan Förenta Staterna och Irak. Krigförande är de stater som ingår i den s.k. koalitionen. Dessa staters krigshandlingar legitimeras genom säkerhetsrådets resolution 678. Som lojal FN-medlem har vi från början stött alla resolutioner som beslutats i FNs säkerhetsråd. Vårt stöd till FN grundas på att organisationens yttersta syfte är att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Uppfyllandet av denna målsättning kan, i enlighet med FN-stadgan, som sista utväg kräva användande av vapenmakt, när andra åtgärder är otillräckliga.

Under den gångna hösten har säkerhetsrådet antagit resolution efter resolution som rör denna konflikt. Bl.a. beslöts om ekonomiska sanktioner mot Irak i ett tidigt skede av konflikten. I den senaste resolutionen – nr 678 – sattes den tidsfrist som i går passerades.

Den militära styrka som finns samlad i området är enorm. Resultatet av kriget blir att Irak tvingas lämna Kuwait. Men kriget resulterar också i att stora mängder liv förspills och att Irak och Kuwait drabbas av stor materiell förstörelse. Regionen kommer även efter ett krig att präglas av stor politisk instabilitet inom och mellan länderna.

Herr talman! Det är min innerliga förhoppning, att kriget kommer att bli kortvarigt och att så litet blod som möjligt kommer att spillas. Det är också min förhoppning att den uppkomna situationen skall leda till att en lösning, grundad på FNs resolutioner, snarast kan finnas.

Sverige sökte från krisens allra första början aktivt verka för en fredlig lösning. Vi har därvid hela tiden agerat på många olika plan, både bilateralt, tillsammans med andra länder och i FN. Våra tidigare kontakter med regionen och vår traditionellt aktiva politik vad gäller Mellanöstern har gett oss en positiv grund att stå på. Från olika håll har vi uppmanats att fortsätta agera.

Sverige har konsekvent hävdat, att en lösning måste baseras på ett fullständigt irakiskt tillbakadragande. Samtidigt måste Irak ges försäkringar om att ej bli anfallet under eller efter ett tillbakadragande. Andra element som vi stött är att övriga styrkor i området efter tillbakadragandet ersätts med FN-styrkor, att förhandlingar påbörjas mellan Irak och Kuwait om utestående frågor samt att en internationell fredskonferens om Mellanöstern sammankallas. Dessa element återfinns i en rad av de olika förslag och tankar som på senare tid presenterats av bl.a. Frankrike och FNs generalsekreterare.

Herr talman! I den kritiska stund världen nu befinner sig i är det av yttersta vikt att fredsansträngningarna inte ges upp, trots att kriget brutit ut. En lös-

ning måste självfallet baseras på FNs resolutioner. Om Irak skulle indikera en beredvillighet att dra sig tillbaka från Kuwait och uppfylla säkerhetsrådets resolutioner bör världssamfundet reagera positivt på detta.

Regeringen kommer självfallet att fortsätta fredsansträngningarna. Intensiva konsultationer har bl.a. ägt rum under de senaste dagarna med de nordiska länderna. För en dryg vecka sedan uppvaktade de nordiska länderna gemensamt FNs generalsekreterare och föreslog att FN snarast skulle inleda planeringen för FNs uppgifter i samband med ett tillbakadragande från Kuwait. Dessa ansträngningar bör fortsätta.

Vi tog med stort intresse del av det initiativ Frankrike tog i förrgår i FN. Detta initiativ syftade till att få ordföranden i säkerhetsrådet att anta ett uttalande i vilket en lösning i flera punkter skisserades. Den första punkten var just en irakisk viljeförklaring att dra sig tillbaka. Regeringen uttalade omedelbart sitt stöd för detta initiativ. Vi uppmanade även Irak att snarast reagera positivt.

Det uttalande generalsekreteraren gjorde på tisdagkvällen efter säkerhetsrådets sammanträde förtjänar att uppmärksammas. I detta uttalande försäkrade generalsekreteraren Irak att landet inte skulle angripas om man drog sig tillbaka. Han utfäste sig att i fall av ett tillbakadragande verka för att en fredsbevarande styrka skulle sättas in, för att sanktionerna mot Irak skulle upphävas och för att de utländska trupperna skulle lämna området.

Särskilt viktigt i generalsekreterarens uttalande är att han sade sig på högsta nivå från berörda stater ha fått en försäkran om att man i fall av ett irakiskt tillbakadragande vore beredd att på ett seriöst sätt verka för en lösning av den arabisk-israeliska konflikten, inkl. Palestinafrågan.

Även USA har, vid säkerhetsrådets senaste möte, bekräftat att om Irak drar sig tillbaka skulle USA söka en fredlig lösning också på den arabisk-israeliska konflikten.

De nu inledda stridshandlingarna förtar inte betydelsen av det franska initiativet och i de tankar som generalsekreteraren framförde i sitt budskap. En långsiktig lösning bör fortfarande kunna utgå från dessa element.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang även nämna det betydande bistånd Sverige givit sedan krisens början, både för repatriering av personer som flytt från Kuwait och till de länder vars ekonomier drabbats extra hårt av konflikten. Senast i dag på morgonen fattade regeringen beslut om att anslå 17 milj.kr. till FNs humanitära regionala handlingsprogram med anledning av Gulfkrisen. Biståndsministern har i dag kallat enskilda organisationer, verksamma i området, till ett möte om beredskap för ytterligare humanitära insatser. Sverige har också i enlighet med våra humanitära traditioner, med stöd av FNs säkerhetsråds resolution 678, beslutat leverera ett fältsjukhus till området för den händelse krig skulle utbryta, vilket nu inträffat.

Som jag sagt finns det en stor risk för att kriget kommer att medföra fortsatt instabilitet i regionen. Palestinafrågan väntar fortfarande, 43 år efter staten Israels tillkomst, på sin lösning. Detta är den mest långvariga konflikt av grundläggande betydelse i Mellanöstern. Om inte denna fråga finner sin lösning, och det palestinska folkets rättmätiga krav kan tillgodoses, kommer Mellanöstern att fortsätta att präglas av instabilitet även långt efter det att konflikten mellan Irak och Kuwait har funnit sin lösning.

Herr talman! Världssamfundet har kunnat uppvisa en fantastisk enighet vad gäller invasionen av Kuwait. FN har för kanske första gången sedan samfundets tillkomst kunnat spela den roll som avsågs från början men som det kalla kriget så länge förhindrade. Låt oss därför hoppas att samma enighet, politiska mod och beslutsamhet kan visas av världssamfundet också när det gäller övriga konflikter i regionen. Kanske detta då kan vara inledningen till en process som leder till en varaktig fred och stabilitet i Mellanöstern.

Anf. 36 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för hans redogörelse.

Krig är fruktansvärt, och det finns anledning att i dag erinra sig att detta krig startade den 2 augusti i fjol och att världen har levt i oro och ängslan sedan dess. Jag vill ställa följande frågor till utrikesministern med anledning av hans redogörelse och dagens händelser.

För det första: Är utrikesministern beredd att ge ett ökat humanitärt stöd, utöver de 17 milj.kr. som regeringen beslutat om i dag, till de s.k. frontstaterna i denna konflikt – dvs. Jordanien, Egypten och Turkiet?

För det andra: Har utrikesministern omvärderat sin syn på PLO efter denna organisations upprepade stöd till Saddam Hussein och dagens hot om terrorhandlingar?

För det tredje: Anser utrikesministern att den svenska beredskapen mot terrorhandlingar är god?

Anf. 37 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Saddam Hussein är en förtryckare och ockupant av det värre slaget. Det var därför alldeles utmärkt att FN i fjol kunde enas om hårda och effektiva sanktioner. Dess värre är han inte ensam i denna roll på jordklotet.

I dag har FN inlett ett krig enligt sina statuter. Den fråga jag till en början vill ställa till utrikesministern är: Är det regeringens uppfattning att det är på detta sätt som FN skall upprätthålla respekten för mänskliga rättigheter också i andra fall där det föreligger brott mot dem? Är det meningen att FN skall agera på detta sätt mot Indonesiens ockupation av Östtimor, Marockos ockupation av Västsahara och Israels ockupation av Palestina, för att bara ta några av de allra tydligaste exemplen? Tycker Sten Andersson att det som har skett i dag är bra, att det kanske största militära anfallet sedan andra världskriget har genomförts? Är Sten Andersson tillfredsställd med detta?

Jag vill också fråga vad utrikesministerns uttalande om att Sverige inte är neutralt betyder. Att vi inte är moraliskt neutrala är helt klart. Men vi var neutrala mot Hitler och neutrala mot Stalin. Det fanns en tanke bakom en svensk neutralitetspolitik, nämligen att vi aktivt skulle kunna agera för fred. Hur tror utrikesministern att det påverkar Sveriges möjligheter att aktivt agera för fred om vi i någon annan mening än den moraliska säger att vi har övergivit vår neutralitet? Om detta är fallet finns i så fall många nya signaler i svensk politik.

Anf. 38 LARS WERNER (v):

Herr talman! Trots den skuld som Saddam Hussein har till den nuvarande utvecklingen efter Iraks överfall på Kuwait och den utveckling som skett ef-

ter detta, menar jag att detta krig är ett vansinne. Jag tror inte att vi i denna kammare behöver diskutera Saddam Husseins skuld, där är vi överens. Jag menar att det är vansinne eftersom krig och våld inte löser några politiska problem på sikt. Jag tror att president Bush gör en allvarlig felbedömning om han tror, som han sade i natt, att detta krig är inledningen till en ny världsordning. Jag tror att det egentligen förhåller sig tvärtom. Det är troligt att detta krig kommer att öka den politiska och militära spänningen i Mellanöstern.

Jag tror också att FNs möjligheter att agera har försvårats. Nu kommer säkerhetsrådet och generalförsamlingen att tvingas att i sitt agerande helt utgå från de militära villkor som USA bestämmer. Jag anser samtidigt att FN måste göra allt för att få ett så snabbt slut som möjligt på dessa krigshandlingar.

Bilder av blodiga människor i Baltikum har trängt sig på oss de senaste dagarna. Vi kommer säkert att under de närmaste dygnen se liknande bilder från Irak. Detta påminner oss om att våld, tvång och blod inte löser problem och konflikter. Det påminner oss också om att demokratisering är en strävan och en kraft som inte får kuvas och som i längden inte kan kuvas.

Jag avser inte att med detta inlägg föra en debatt med utrikesministern, eftersom jag i långa stycken delar regeringens åsikt och huvudsakligen stöder regeringens agerande. Men jag vill ändå fråga utrikesministern något som han delvis har svarat på: Vilka möjligheter ser utrikesministern och regeringen att i framtiden i FN verka för en fredlig dialog med Irak och med Baltikum, som ju kommer upp som en senare punkt i debatten här i kammaren? Vilken roll kan FN spela? Vilka konkreta initiativ avser regeringen att vidta i den nuvarande situationen? Vilka konkreta initiativ avser regeringen att ta när det gäller att få upp frågorna om Mellersta Östern och palestiniernas rätt till eget land och självbestämmande på dagordningen?

Anf. 39 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det vilar en djup tragik över denna dag. Kriget kan komma att sprida sig. Jag tycker att det var olyckligt att man inte avvaktade den fulla effekten av de ekonomiska sanktionerna mot Irak. Om utrikesministern delar den uppfattningen skulle jag önska att han ytterligare något mera konkret angav på vilket sätt den svenska regeringen är beredd att agera för att få ett snabbt stopp på kriget. Antikrigsrörelsen, fredsrörelsen, växer nu med stor styrka inte minst i USA, och man kräver just ett snabbt slut på kriget.

Det Sten Andersson här sade om en Mellanösternkonferens var tillfredsställande. Jag vill på den punkten ställa ytterligare en fråga om det är hans mening att samtliga ockupationer bör tas upp vid en sådan konferens, dvs. de som förekommer i Kuwait, Västbanken, Gaza och Libanon. Jag undrar vidare om den svenska regeringen är beredd att stå som värd för en internationell Mellanösternkonferens om önskemål därom framställs.

Jag vill slutligen knyta an till den fråga som Margaretha af Ugglas här framställt om humanitärt bistånd och hjälp. Jag vill fråga utrikesministern på vilket sätt regeringen är beredd att se till att offren, de berörda, oavsett i vilket land de bor, kan få medicinsk och annan hjälp, och det gäller även människor i Irak som drabbas av kriget.

Anf. 40 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det som nu inträffar i Mellanöstern är en tragedi. Det är en tragedi med tanke på alla de människor som kommer att drabbas av ett oerhört lidande. Det är en tragedi eftersom det är ett nederlag för strävandena att nå en fredlig lösning av konflikten. Ansvaret för den tragedin vilar naturligtvis fullt och helt på Saddam Hussein och hans politik.

Jag tror inte desto mindre att vi alla känner en stor önskan att det hade varit möjligt att fortsätta arbetet för en fredlig konfliktlösning. Jag vill som en första fråga efterhöra utrikesministerns uppfattning om huruvida alla möjligheter till fredlig lösning av denna konflikt verkligen var uttömda innan man gick till militär aktion.

När nu detta har inträffat är det naturligtvis viktigt att vi får ett så snabbt slut på kriget som möjligt. Det finns bara ett möjligt slut, nämligen att Saddam Hussein och Irak drar sig ut ur Kuwait. Det är viktigt att varje signal till ny hållning från Saddam Husseins sida, eller den irakiska regim det kan vara fråga om, tas till vara. Jag vill gärna höra vad utrikesministern anser om vilka möjligheter Sverige har att agera i det fall det kan behövas någon form av medlande insatser.

Det är viktigt att så mycket som möjligt begränsa lidandet. Det har redan ställts frågor om vilka ytterligare insatser Sverige kan göra i det avseendet. Jag vill framhålla att det kan handla om insatser både i gränsstaterna och i ett krigshärjat Irak när kriget är slut. Det är också viktigt att vi har beredskap för att spela en aktiv roll för att lösa de kvarstående problemen i Mellanöstern, vilka förmodligen har förvärrats av denna konflikt. Det vore intressant att höra utrikesministerns tankar om vad Sverige kan göra på detta område.

Anf. 41 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Problemen är inte slut när kriget är slut. Jag vill redan i dag ta upp frågan om hur Sverige bör engagera sig i arbetet med att långsiktigt lösa de svåra problemen.

Utrikesministern berättade att Sverige nu kommer att ansluta sig till president Mitterrands förslag om en konferens för Mellanöstern. Det har sedan länge funnits sådana idéer, och bl.a. har Johan Galtung, innehavare av Olof Palme-professuren, fört fram sådana idéer. Jag är mycket glad över att Sverige nu ansluter sig till detta förslag.

Sverige har sedan länge haft FNs generalsekreterares uppdrag att medla i Mellanöstern. Sverige har också i olika internationella fora på ett förtroendeskapande sätt samarbetat med tredje världen i grupper av icke-allierade och neutrala stater när andra stater har grupperat sig i väst och öst. En viktig orsak till att vi i Sverige blivit betrodda är att staten satsat förhållandevis stora resurser på att ta fram vederhäftig och relevant information. Vi har heller inte erkänt att den rika världen har rätt att dominera den fattiga.

Det kan befaras att motsättningarna mellan nord och syd kan fördjupas efter kriget i Mellanöstern. Jag vill därför ställa två frågor till utrikesministern. På vilket sätt förbereder regeringen Sveriges agerande för en rättfärdig ekonomisk världsordning efter Mellanösternkriget? Kommer regeringen att till UD knyta freds- och konfliktforskare och experter från olika kulturer?

Anf. 42 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Inga Thorsson blev häromdagen intervjuad om läget i Gulfen. Reportern frågade om det i dag var värt ett förödande krig att värna om Kuwaits frihet och oberoende. Inga Thorsson svarade: "Ja, det låter ju väldigt drastiskt när man uttrycker det på det sättet och vi är alla lika olyckliga inför den här situationen – – –. Men jag ser det som det minst onda av mycket onda ting. – – – Jag kan inte se vilka alternativ det har funnits. Saddam Hussein begick ett angreppskrig mot en annan medlem av Förenta Nationerna den andra augusti 1990 och sedan har, som vi alla vet, säkerhetsrådet sammanträtt gång efter gång efter gång under hösten, tagit sammanlagt tolv resolutioner för att försöka förmå Iraks diktator att återgå till sitt sätt att regera Irak. Och inte angripa och hålla på att nästan totalförinta en annan medlemsstat i FN."

Jag citerar detta eftersom ingen kan ifrågasätta Inga Thorssons antecedentia som fredskämpe.

Jag har inte några egentliga invändningar mot i varje fall förra delen av utrikesministerns anförande. Det är inte min uppgift att recensera detta. Men jag vill påpeka att visst är mycket mänskligt lidande involverat. Samtidigt har vi alla varit medvetna om den uppbyggnad av vapenarsenalen och det hot om framtida kärnvapen som har funnits i Irak. Jag tillhör dem som hoppas att det inte skall ske någon återuppbyggnad av de militära anläggningarna i Irak – de som i dag till stor del har förstörts.

Förutom den fråga som Margaretha af Ugglas ställde om Sveriges möjligheter att göra ytterligare humanitära insatser, vill jag också fråga om vilken beredskap vi har mot terrorhandlingar. I nyhetssändningarna i dag har man rapporterat att utrikesministern har kallat till sig PLOs företrädare i Stockholm Eugene Maklouf. Vad avser utrikesministern att säga till honom?

Anf. 43 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Utrikesministern sade att FN har visat en fantastisk enighet. Jag tycker att det är en väldig glädje att FN har kunnat visa handlingskraft. Det är faktiskt årtionden sedan det skedde.

När Sverige gick med i FN var det efter ett års tvekan. Sverige hade ett problem eftersom Sverige självt kunde bli indraget i något, och det var vetorätten som skulle göra att vi inte skulle kunna bli indragna i en konflikt där det fanns en stormakt med. Men de facto kom vetorätten att resultera i att FN icke kunde ingripa i någon konflikt, och nästan varje konflikt var en stormaktskonflikt. Därför blev många människor i världen förvånade över att FN kunde enas. Alla var förvånade. Det ligger en viss tragik i detta. Även angriparen var förmodligen förvånad.

Därför är det viktigt att veta att nästa gång någon går till angrepp skall denne veta att FN fungerar. Det kanske inte gäller en stat som har vetorätten, men en annan stat. Det är naturligtvis mycket lättare att låta bli att gå in i ett land än att gå därifrån. Vi känner tragiska exempel på det.

Varför fungerar nu FN? Det är naturligtvis en positiv effekt, som också utrikesministern sade, av att det kalla kriget har upphört. Det faktiska sammanbrottet av Sovjet har gjort att FN kan fungera. Detta måste glädja Sverige som så länge har sagt i många sammanhang att vi har en vision av en

kollektiv säkerhet, ett FN som fungerar. Det är beklagligt att detta inte har kunnat utgöra ett skydd för små stater.

Jag beklagar kriget, men anfallet har kommit. Att FN har kunnat ta sig samman och verka är något oerhört positivt. Det är en följd av andra positiva saker som har gjorts.

Vi slår vakt, inte bara om Kuwaits rätt att återuppstå som en fri nation, utan också om principen om den kollektiva säkerheten, dvs. att FN nu i framtiden skall kunna fungera på det sätt som FN har gjort. Hade FN tidigare fungerat bättre, kanske denna invasion inte hade kommit till stånd.

Anf. 44 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Genom sitt angrepp mot Kuwait startade Saddam Hussein Gulfkriget. Genom sin vägran att släppa sitt byte och genom det förakt med vilket han avvisade Förenta nationernas fredsansträngningar bär den irakiske diktatorn det fulla ansvaret för det som nu händer.

Herr talman! Jag vill fråga om regeringen delar min uppfattning att Husseins försök att införliva Kuwait med Irak är något unikt i FNs historia, dvs. att aldrig tidigare har en stats rätt att existera satts i fråga. Hade Saddam Hussein lyckats, skulle en FN-medlems, Kuwaits, flagga som den första i FNs historia för gott ha halats. FN skulle på grund av en annan stats hänsynslösa aggression ha förlorat en medlemsstat. Vem, herr utrikesminister, skulle därefter ha vågat tilltro Förenta nationerna en roll som en internationell rättsorganisation för fred?

Min andra fråga, herr talman, är: Innebär det utrikesministern har sagt i dag att det är regeringens uppfattning att de allierade omgående skall inställa alla stridshandlingar om Irak, alltjämt under Saddam Husseins ledning, inleder ett uttåg ur Kuwait? Innebär det att regeringen anser att Saddam Hussein kan fortsätta att företräda Irak i förhandlingar om vapenstillestånd och framtida konferenser om varaktig och rättvis fred i Mellersta Östern? Eller anser regeringen att Saddam Hussein diskvalificerat sig som deltagare i fortsatta fredskonferenser?

Herr talman! Min tredje fråga gäller om regeringen nu gör allt vad som kan göras för att påskynda att det svenska sjukhus som skall ta hand om skadade irakiska krigsfångar snarast kommer på plats.

Anf. 45 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Nu är jag ställd inför en ganska omöjlig uppgift. Jag skall på två minuter, jag vet att jag får något längre tid, besvara en mängd frågor.

Låt mig börja med det där det råder total enighet. Vi anser naturligtvis alla att det är djupt tragiskt – det uttrycket har nästan alla använt – att en fredsorganisation som FN hamnar i denna situation. Jag tror att vi är lika överens om att skulden för detta måste läggas på Saddam Hussein.

Så ställer man ett batteri av frågor. Jag får lov att bunta ihop dem för att klara detta. Det finns en mängd frågor som tar upp om allt gjordes som kunde göras för att utnyttja de fredliga möjligheterna till en lösning. Var de uttömda innan man startade kriget? Vad har Sverige gjort? Vad kan organisationen tänkas göra i fortsättningen? Vad kan Sverige göra för att lösa upp detta?

Jag har redan redovisat en del av vad Sverige har gjort. Jag samtalade med arabiska ledare omkring den 7 augusti då vi hävdade att skulle man åstadkomma en lösning som inte tränger in parterna i det hörn som båda parterna var på väg in i och som de inte själva skulle kunna ta sig ur, måste man diskutera de olika stegen, de olika elementen i en fredsprocess. Jag har talat med ett otal utrikesministrar. Alla har diskuterat liknande det som förekommer i den s.k. Mitterrandplanen. Det fanns med från början.

Men ingen har kunnat tala om hur första steget skulle kunna tas. Det var många från arabvärlden och många länder utanför Europa som sade att vi i Sverige kan spela en roll tack vare vår neutralitetspolitik, vårt goda namn i Mellanöstern, att vi hade kunnat börja en dialog och lösa konflikten mellan Israel och Palestina, dvs. dialogen mellan USA och PLO.

Vi sade från början att vi är beredda att ta på oss den rollen om förutsättningarna föreligger. De förutsättningarna består i att Sverige skall kunna agera tyst utan att synas och att de båda parterna vill ha fred. Det andra villkoret är att båda parter har fullt förtroende för Sverige. Jag är ganska säker på att USA skulle ha haft det om vi hamnat i en sådan situation. Från irakisk sida har det inte kommit det minsta tecken på detta.

När sedan debatten kom att föras mera öppet, kritiserades vi för det som kallades för kopplingen. Det spelar ingen roll vad jag tror, men det kan vara bra att veta för fortsättningen. Jag tror att det hade varit klokt om man från början hade talat lika tydligt som generalsekreteraren, Frankrike, Sovjetunionen, Tyskland och USA gör i dag. Man säger att man är beredd då Irak–Kuwait-konflikten är löst att också ta upp de andra konflikterna, ockupationerna, till en lösning. Jag är övertygad om att USA, som har en nyckelroll där, är helt inställt på detta.

Vi verkade också för att FN skulle få en mer bestämd roll, dvs. att man skulle fatta ett beslut enligt 42 § och de följande paragraferna. Det gick inte. Då anslöt vi oss till den resolution som beslutades då. Vi har fullt ansvar för det.

Vi försökte att via Finland påverka beslutet om en deadline. En deadline innebär i regel både möjligheter och risker. Vi bedömde riskerna som större, eftersom en deadline lätt skapar den spänning som kan utlösa ett krig. Det kan vara av ren nervositet eller därför att man inte riktigt litar på vad motståndaren är på väg att göra.

Jag hade hoppats på att man efter att deadline var passerad, i den pressade situation som Saddam Hussein befann sig i, skulle kunna förmå honom att göra medgivanden. Vi verkade i går tillsammans med andra för att Algeriet och Yemen aktivt skulle engagera sig. Det finns ingenting som tyder på att Saddam Hussein ens i det pressade läget var beredd att göra några medgivanden. Jag hade också hoppats på att man skulle ha kunnat fortsätta med sanktionerna. Jag är i dag beredd att säga att allt tydde på att Saddam Hussein hade beslutat sig för att under inga omständigheter ge sig. Det är därför jag menar att Sverige, som lojal FN-medlem, skall ställa upp och har ställt upp bakom det beslut som FN har fattat.

Jag har vidare fått en lång rad detaljfrågor. Jag skall svara på några av dem då jag tycker att de är viktiga.

När det gäller PLO fick jag ett meddelande via Reuter i morse. Jag gjorde

då direkt ett uttalande där jag fördömde vad man hade kommit fram till. Jag kallade upp PLOs representant Maklouf och talade om att vi ogillade detta. Han kunde då visa på ett uttalande, som visserligen var litet kantigt i formuleringen, som visade att man inte tänkte engagera sig i någon terrorverksamhet. Samma besked har kommit från Arafats talesman. Då har vi fått svar på den punkten.

Margaretha af Ugglas tog upp frågan om terrorverksamheten och beredskapen. Vi anser att Sveriges beredskap för att möta terrorverksamhet – vi har anledning att tro att sådana försök kan göras – är så god den kan bli.

Vi har till dags dato anslagit 125 milj.kr. plus 17 milj.kr. för humanitära ändamål, för att hjälpa dem som har flytt och för att hjälpa de länder som har råkat särskilt illa ut. Vi är naturligtvis beredda i all den utsträckning vi kan att fortsätta att lämna humanitär hjälp. Ni kan vara övertygade om att sådan kommer att behövas i ökad utsträckning.

Anf. 46 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar för utrikesministerns svar. Jag tror att det är viktigt för svenska folket att ha en känsla av att det finns en beredskap i Sverige mot terrorhandlingar. Jag begär egentligen inte svar av utrikesministern i dag. Vi får återkomma till frågan om utrikesministern på något sätt ändå har omvärderat PLOs roll i den svenska Mellanösternpolitiken mot bakgrund av PLOs agerande under dessa fem och en halv månader, inkl. dagens agerande.

Anf. 47 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Sten Andersson säger att Saddam Hussein inte hade tänkt att ge sig. Det är mycket möjligt att det är rätt. Det är också mycket möjligt att Saddam Hussein vill ha krig. Men frågan är om FN skall låta sig provoceras och medverka i ett sådant spel och skapa ett krig som sätter hela regionen i brand. Är det utrikesministerns uppfattning att sanktionerna är testade, prövade och har misslyckats när endast fem månader har gått? Är det utrikesministerns uppfattning att det är bra om FN blir en fredsorganisation som kan agera med våld när ingen av de fem stormakterna är emot det, men som i alla andra fall av förtryck, invasioner och ockupationer inte kan agera? Hur skall det uppfattas av alla de andra länder som inte är förtryckta av "rätt" förtryckare? Vad skapar det för respekt för FN?

Anf. 48 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tycker att utrikesministern ännu mera tydligt bör uttala sig för att det är mycket angeläget att nu aktivt agera i FN för att få ett stopp på kriget. Det har redan haft så pass stora verkningar, och det hotar att sprida sig. Det finns andra medel. Jag menar att tillsammans med de åtgärder som nu har vidtagits, och flera kan komma i fråga, är det inte bara fråga om ett storkrig. Det får verkningar över hela världen. Det är viktigt att enligt fredsrörelsens krav aktivt agera för att få ett stopp på kriget och tillgripa andra fredliga medel för att uppnå målsättningarna för en lösning av konflikterna i Mellanöstern.

Anf. 49 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill också tacka för svaret på de frågor jag ställde.

Jag tyckte nog att jag kunde konstatera en viss tveksamhet från utrikesministerns sida om verkligen alla möjligheter till en fredlig lösning av konflikten var uttömda. Samtidigt håller jag gärna med om att när FN valde denna strategi och när situationen är som den är, måste vi lojalt ställa upp bakom FN och göra vad vi kan för att lindra de mänskliga konsekvenserna av kriget. Jag noterar de insatser som redan har beslutats. Men jag hoppas att det redan nu finns en planering också för de insatser som vi kan få anledning att göra efter det att det här kriget tar slut. Förhoppningen måste vara att det skall bli så kortvarigt som möjligt. Men jag vill upprepa att det enda möjliga slutet på detta krig naturligtvis är att Irak drar sig ur Kuwait.

Anf. 50 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Ser man på alla svenska deklarationer finner man att knappast något land så ofta har uttryckt att vi skall vara solidariska med FN. De som kritiserar FN brukar säga att FN självt har ingen styrka. FN har bara den styrka som staterna ger organisationen. Det är okej att enskilda personer diskuterar med varandra, men det hade varit bättre om säkerhetsrådet hade fattat beslut på annorlunda sätt. Det är också rätt av Sverige och andra stater att innan säkerhetsrådet fattar beslut föra fram mycket bestämda meningar. Men när säkerhetsrådet har fattat beslutet, måste vi ställa upp bakom det. Skulle man tycka att det skulle kunna bli bättre på annat sätt och gång på gång hävda det, underminerar man FN.

Det var ett trauma i svensk utrikespolitik när Nationernas Förbund gick under just på grund av ett sådant agerande. Ett beslut fattades mot Italien, och beslutet föll därför att alla inte ställde upp.

FN skall vara en kollektiv säkerhetsorganisation. Det innebär att man skall diskutera och föra fram alla argument. Men det är säkerhetsrådet som fattar besluten, icke generalförsamlingen. Då skall vi solidariskt med FN ställa upp bakom säkerhetsrådet, annars undermineras FN som idé.

Anf. 51 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag ställde tre frågor till regeringen. En fråga gällde om situationen är unik. Jag ställde frågan för att ge regeringen en chans att tillbakavisa krokvänstern. Jag kallar det för en vänster, för att i vilka krokar man än går hamnar man till slut på att allt ont kommer från Förenta Staterna.

En annan fråga gällde sjukhuset och hur fort det går att få det på plats.

Min tredje fråga gällde om regeringen anser att Saddam Hussein diskvalificerat sig som deltagare i framtida fredskonferenser. Jag vore tacksam om regeringen väljer att svara på i varje fall en av dessa frågor. I så fall vill jag helst att utrikesministern besvarar den tredje frågan. Är Saddam Hussein enligt regeringens uppfattning en kvalificerad deltagare i framtida konferenser rörande Mellersta Östern?

Anf. 52 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag delar utrikesministerns uppfattning att det är viktigt att Sverige i det här läget visar sin fulla solidaritet med Förenta Nationerna. Vi

hoppas naturligtvis alla att kriget skall få ett snabbt slut och medföra så litet mänskligt lidande som någonsin är möjligt. Jag är också glad över utrikesministerns besked att PLO har lovat honom att i detta läge inte begå några terrorhandlingar.

Anf. 53 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Först till Jan-Erik Wikströms senaste inlägg. PLO har visserligen via Maklouf lovat mig att inte genomföra terroraktioner, men de har också lovat detta internationellt via Abu Sharif som är Arafats närmaste man.

Jag framförde den svenska uppfattningen om den besvikelse vi kände för den ståndpunkt som han valde, Margaretha af Ugglas, till Yasser Arafat i samband med begravningen av Bruno Kreisky den 7 augusti. Jag träffade honom i Wien. Men jag skall inte gå närmare in på det.

Skall FN låta sig provoceras att ta till våld? Jag påstår att man har gjort allt vad man rimligtvis kan begära under mer än fem månader för att få Saddam Hussein att visa minsta lilla tecken till att han är beredd att gå FN till mötes.

Jag tror att när man diskuterar situationer långt bort i världen skall man försöka överföra situationen på Sverige och tänka sig in i hur vi skulle reagera. Säg att Sverige i dag vore ockuperat sedan fem månader tillbaka. Våldfört, brutalt behandlat, människor dödade – inte bara vuxna utan också barn – och all materiell förstörelse därtill. Man hade försökt att få ockupanterna att ta sitt förnuft till fånga. Jag föreställer mig att efter alla de försöken skulle svenska folket i dag vara ganska lyckligt över att man hade fått dessa signaler. Även om vi har haft olika uppfattningar – och vi har fört vår talan på det sätt som Hans Lindblad tog upp – har det varit en förpliktelse från svensk sida att stödja de resolutioner som har beslutats. Det hade varit sämre om det inte hade fattats beslut om dem.

Jag skall svara på någon av Hadar Cars frågor – det är rimligt.

Man påskyndar verkställandet av beslutet om sjukhuset så mycket det går. Det är en glädjande stor anslutning av frivilliga.

Det är en sak vilken uppfattning vi har om Saddam Hussein och vilken uppfattning vi har om många andra härskare i världen. Men vi följer FN-beslutet. Det är det vi diskuterar. FN har inte uttalat sig om Saddam Husseins framtid. FN-beslutet gäller det oeftergivliga villkoret att Irak skall dra sig ur Kuwait och upphöra med ockupationen och annekteringen.

Hadar Cars, överlåt gärna behandlingen av tokvänstern till oss. Den klarar vi bäst. Vi har störst erfarenhet av det.

Herr talman! Jag vill gärna som utrikesminister uttala en stor glädje över den enighet som ändå finns mellan samtliga partier, även om det finns små gradskillnader. Jag är övertygad om att det i en sådan situation som denna är viktigt med enighet kring utrikespolitiken. För att få enighet är det väldigt angeläget att man mer tar fasta på det som förenar än det som skiljer. Det tycker jag denna frågestund har gett vid handen.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Information från regeringen om det aktuella läget i Baltikum

Anf. 54 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Alla folk har rätt till självbestämmande. Det slås fast i FN-stadgan.

De demokratiskt valda parlamenten i Litauen, Lettland och Estland har med överväldigande majoritet förklarat att de vill utöva denna sin rätt i form av egna, självständiga stater. Dessa beslut har Sverige, dess regering och folk, välkomnat och bejakat.

Europas stater har i Helsingfors-dokumentet 1975 enat sig om att gränserna i Europa kan ändras, men att detta bara kan ske genom fredliga medel och genom överenskommelse. Därför har Sverige hävdat att motsättningarna mellan Moskva och de baltiska republikerna måste lösas i enlighet med Helsingfors-dokumentets bokstav och andemening.

På ESK-toppmötet i Paris i november förra året slog de deltagande staterna högtidligt fast att demokratin är den enda acceptabla styrelseformen. President Gorbatjov var en av dem som skrev under. De 34 stats- och regeringscheferna förklarade att de förpliktade sig att bygga upp, befästa och stärka demokratin som nationernas enda styrelseform. De fastslog också principen om rättsstatlighet, dvs. att rätten skall råda över makten.

Jag har velat inleda min redogörelse med att erinra om dessa principer, som naturligtvis också Sovjetunionen anslutit sig till, för att ge ytterligare bakgrund åt den vrede, avsky och besvikelse som vi alla känner efter det sovjetiska militära tillslaget i Vilnius i söndags morse då naket våld sattes in mot civila.

Även om den politiska dialogen mellan Baltikum och Moskva under det gångna året inte gav några konkreta resultat, hoppades vi likväl att en på politiska medel grundad lösning skulle vara möjlig att uppnå. Inte minst fäste vi förhoppningar vid den undersökningskommission som Sovjetunionens federationsråd tillsatte i lördags och som anlände till Vilnius först timmarna efter det att det blodiga tillslaget ägt rum.

Enligt uppgift hade kommissionen fram till tisdag förmiddag i Vilnius inte funnit några lokala representanter som stött det militära ingripandet. Under tre dagar har kommissionen haft kontakter med såväl president Landsbergis som den lokale sovjetiske militäre befälhavaren. Kommissionen synes inte ha velat ta kontakt med den självutnämnda "räddningskommittén". President Landsbergis har noterat att kommissionen arbetat "konstruktivt" och enligt uppgift skall "vissa överenskommelser" ha nåtts mellan den litauiska ledningen, militära representanter och kommissionen.

Läget i Litauen, främst i Vilnius men också på andra orter, är fortfarande mycket spänt, men likväl i huvudsak lugnt.

Även i Lettland och Estland har spänningen successivt stegrats. Militära dispositioner och styrkedemonstrationer har förekommit. "Räddningskommittéer" kräver att de lagliga regeringarna skall avgå. Sovjetledningen i Moskva uttalar sig i hotfulla och ultimativa ordalag. I Riga förekom i går kväll skottlossning, och en dödsskjutning har inrapporterats.

Den tilltagande spänningen i Baltikum har lett till att förhållandet mellan den sovjetiske presidenten Gorbatjov och den ryske presidenten Jeltsin

skärpts. Jeltsins klara avståndstagande mot centralmakten och hans appeller till "ryska soldater utanför Ryssland" har haft en lugnande effekt i Baltikum, samtidigt som de har irriterat de lokala Moskvatrogna organisationerna och inte minst president Gorbatjov.

Händelserna i Vilnius och de sovjetiska påtryckningarna på de tre baltiska republikerna har alltså lett till att också förhållandet mellan Sovjetledningen och ledningen för den största delrepubliken, Ryssland, försämrats. Hur denna kraftmätning kommer att sluta, därom kan vi bara spekulera, men det finns anledning att känna oro över den politiska utvecklingen i Sovjetunionen.

Den allra senaste tiden har vi sett tecken på att den nödvändiga demokratiseringen inte skulle fullföljas. Skulle den avbrytas, skulle Sovjetunionen återgå till ett otvetydigt auktoritärt system, skulle det inte bara vara djupt olyckligt för unionen och republikerna, utan det skulle innebära ett allvarligt bakslag för strävandena efter gemensam säkerhet och samarbete i Europa på demokratiens grund.

Herr talman! Den svenska reaktionen på vad som inträffat i Baltikum är välkänd. Den vilar på de principer som jag tog upp i inledningen till denna redovisning och den återspeglar en glädjande bred politisk enighet i vårt land:

Vi kan inte acceptera att man från sovjetisk sida tillgriper påtryckningar, våld eller hot om våld. Motsättningarna mellan centralmakten och de baltiska republikerna måste lösas med politiska medel och genom överenskommelser.

Vi har även deklarerat att vi betraktar de baltiska parlamenten som legitima företrädare för sina folk.

Vi har också, som jag inledningsvis sade, välkomnat och bejakat dessa parlaments beslut om att de vill utöva folkens rätt till självbestämmande i form av egna, självständiga stater. Men samtidigt har vi också understrukit att självständigheten måste uppnås i enlighet med Helsingforsdokumentets bokstav och anda.

Jag behöver här inte i detalj rekapitulera hur regeringens uppfattning har framförts till sovjetiska företrädare och till offentligheten. Statsministerns brev till president Gorbatjov och regeringens uttalande efter utrikesnämndens möte i måndags är kända. Genom egen personal på platsen har vi också kunnat framföra vår uppfattning i Estland, Lettland och Litauen.

På samma sätt som den svenska regeringen har ett mycket stort antal regeringar runt om i världen reagerat mot det sovjetiska militära ingripandet i Vilnius. Många regeringar har också förklarat att Sovjetunionens beteende i Baltikum kan få konsekvenser för staternas samarbets- och biståndsprogram med Sovjetunionen. Det är vår avsikt att inte låta händelserna i Baltikum komma i skymundan för kriget i Persiska Viken.

Herr talman! Låt mig så redogöra för vad regeringen avser göra framgent.

På det internationella planet har vi redan inlett sonderingar med andra länder om möjligheterna att ta upp utvecklingen i Baltikum i FNs kommission för de mänskliga rättigheterna. Det årliga mötet med kommissionen börjar den 28 januari.

Vi har inom ESKs ram, vid ett pågående ESK-möte i Wien, redan gjort ett

uttalande om läget i Baltikum. Vid ett annat ESK-möte om fredlig lösning av konflikter, som nu pågår i Malta, har vi också tagit upp Baltikum. Vi avser också att vid kommande ESK-möten få Baltikum på dagordningen.

Jag vill också nämna att Europarådets ministerkommitté i förrgår antog en deklaration, där man fördömer bruket av militära medel mot civilbefolkning. Ministerkommittén varnar också för att ytterligare våldsanvändning skulle äventyra den demokratiska reformpolitiken och respekten för de mänskliga rättigheterna och sätta grunden för samarbetet mellan Sovjetunionen och Europarådet i fråga. Jag utesluter inte att eventuella ytterligare initiativ kan komma att bli aktuella inom Europarådet.

På det nationella planet har vi också redan fattat ett antal beslut.

Jag beslöt t.ex. i tisdags att som en första åtgärd anslå 1 milj.kr. för olika aktiviteter. Anslaget skall bl.a. göra det möjligt för Sveriges Radio att så snabbt som möjligt inleda radiosändningar på litauiska. Sändningar på estniska och lettiska finns som bekant redan. När yttrandefriheten hotas och massmedia i Baltikum utsätts för allt större svårigheter blir dessa radiosändningar från Sverige allt viktigare.

Vi har också beslutat att på olika sätt stödja de representanter för de baltiska parlamenten och regeringarna som under de senaste dagarna kommit till Stockholm. Vi skall på olika sätt aktivt underlätta deras möjligheter att verka, både här i Sverige och i andra länder.

Herr talman! Jag vill till slut uttrycka förhoppningen att den enighet som råder mellan partierna skall bestå också i framtiden. Det ger en styrka åt Sveriges agerande, och det är bra för de baltiska folken.

Anf. 55 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka utrikesministern för hans redovisning av regeringens syn på läget i Baltikum. Det är en dyster situation och en politisk process som just nu ger anledning till mörka farhågor. Det är en politisk process som ytterst styrs från Moskva. Det är därför utomordentligt viktigt att regeringens företrädare inte på något sätt svävar på målet när det gäller frågan om var ansvaret ligger för det som har skett i Vilnius, det som synes vara under skeende i Riga och det som kan vara en utveckling i Tallinn under de kommande veckorna. Det är den politiska ledningen i Moskva, ytterst president Gorbatjov, som bär ansvaret för denna utveckling. Det är det sovjetiska sönderfallet som tvingar fram dessa brutala försök att vidmakthålla Sovjetimperiet, inte balternas frihetssträvanden.

Jag välkomnar att regeringen avser att ta upp denna fråga i ESK-sammanhang och FN-sammanhang, inte minst eftersom det bara för två år sedan, av regeringspartiets företrädare här i kammaren, betecknades som tokstolligheter. Jag tycker att det är bra, och vi sluter gärna upp bakom detta. Vi vill gärna se till att man skyndar på.

Jag skulle vilja att utrikesministern redovisade sin syn på hur det svenska hjälpprogrammet i Baltikum nu kan omformas, dels för att klargöra att ingen hjälp skall utgå till quislingregeringar, om vi får se sådana i framtiden, dels för att se till att Sveriges Radios utlandssändningar når en omfattning som svarar mot situationen. De 15 minuter som i dag sänds på estniska och lettiska, och som även kan bli fallet med litauiska med regeringens nya an-

slag, räcker inte. Vi har ett större ansvar än så. Jag vore tacksam för ett konstruktivt och positivt svar på den frågan.

Anf. 56 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Hela svenska folket står i dag enat bakom folken i Estland, Lettland och Litauen som 1940, i likhet med Kuwait 1990, annekterades och ockuperades av en mäktig granne. Den situation som nu råder har provocerats fram från Moskva och av baltiska quislingar. Ansvaret faller tungt på ledningen i Moskva och på president Gorbatjov.

Mot dessa krafter står i dag baltiska medborgare ur alla språk- och nationalitetsgrupper. Baltikum är brännpunkten för en konfrontation mellan stalinister och demokrater som berör hela Sovjetunionens, och därmed också hela Europas, framtid.

Sverige har i denna situation en ovanlig och unik roll. Medan resten av världen, naturligt nog, följer det som händer i Persiska viken ligger vårt land alldeles intill de baltiska länderna, och vi har unika möjligheter att påverka det internationella skeendet. Vi har möjlighet att praktiskt göra mer än många andra. Ett exempel är ett bidrag till balternas kommunikationer med yttervärlden.

Jag är glad över att Sveriges Radio nu skall börja sända också på litauiska, och jag hoppas att de baltiska sändningarna skall få utökad sändningstid. 15 minuter är inte mycket att komma med i dagens situation. Egentligen skulle det behövas sändningar dygnet runt.

Därutöver skulle vi med ganska enkla medel kunna hjälpa balterna att genom de mobiltelefonsystem som håller på att upprättas via Tele–X-satelliten få en ny länk till yttervärlden. Är regeringen beredd att snabbt gå vidare med detta ärende som redan i våras aktualiserades från estniskt håll?

Vi får inte protestera bara när våld tillgrips. Vi har även ett särskilt ansvar för att hålla Baltikumfrågan kvar på den internationella dagordningen, permanent och stabilt, tills en lösning har nåtts.

Jag är glad över beskedet att Sverige skall ta upp Baltikum vid ESK-förhandlingarna och i andra sammanhang. Jag tror dock att det behövs fler insatser och ett flöde av olika initiativ under de närmaste dagarna och veckorna.

I vilka former är regeringen beredd att gå vidare för att engagera fler länder och andra internationella organ i detta arbete? Det kan vara mycket bråttom.

Anf. 57 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Liksom när det gäller Gulfkonflikten är vi eniga med regeringen om mycket, men inte om allt. Vi står för fred och frihet. Frihet och fred i båda fallen. Vi kritiserar därför såväl USAs som Sovjetunionens missbruk av sin militära styrka.

När det gäller Baltikum vill jag fråga några saker. Det gäller bl.a. det svenska erkännandet av 1940 års ockupation. För många kan det te sig som hårklyverier, men t.o.m. i Sovjetunionen har man undersökningskommissioner kring Ribbentroppakten och dess konsekvenser. För balterna, det har vi fått klart för oss, har detta en mycket stark emotionell laddning, och därför

har jag mycket svårt att förstå varför man inte från svensk sida tydligt kan säga att det erkännandet icke längre har någon giltighet. Vad är det som gör att det är så fruktansvärt svårt?

När det gäller frågan om erkännande råder det inget tvivel om att, jag har sagt det förr och skall gärna upprepa det, regeringen har rört sig i rätt riktning genom erkännandet av de baltiska parlamentens legalitet osv. Det fattas ytterligare något steg, men jag skall inte upprepa den debatt som vi har haft om detta här.

Jag vill i stället fråga om regeringen ändå nu uppfattar de baltiska staterna som folkrättsligt tillhörande Sovjetunionen. Hur tänker man sig att de skall få den frihet man tycker att de skall ha? Skall man följa den sovjetiska grundlagen? Är det detta man tänker sig? Detta är en oerhört komplicerad process som jag ingalunda kan redogöra för under de sekunder jag har kvar här. Det finns ingen chans. Detta måste ju ändå vara konsekvensen av den officiella svenska ståndpunkten. Att man skall gå denna enormt långa väg som kan ta både fem och tio år. Är det detta som är regeringens ståndpunkt?

Anf. 58 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Jag vill också tacka utrikesministern för redogörelsen om läget i de baltiska staterna.

Vi fylls alla, i dessa dagar, av avsky inför det som händer i Baltikum. För oss i Sverige har det förtryck som nu sker fått ett ansikte genom alla de kontakter som de flesta svenskar har fått i dessa länder och genom alla vänner vi har skaffat oss. Det gör att vi känner det som nu sker extra starkt. Det som ligger nära engagerar människor. Vi vet det. Nu måste vi med skärpa slå fast att våldet aldrig kan accepteras, och att vi stöder de baltiska staternas frihetskamp.

Jag ställde en fråga till utrikesministern om just detta med massmedia och radioinformation på litauiska till Litauens folk. Jag har fått ett svar på den frågan, kan man säga. Med tanke på det som Gorbatjov sade, jag tror det var i går, om att massmedia i Sovjetunionen skall sprida mer objektiv information, tycker jag att dessa sändningar är ännu viktigare.

Jag hoppas att vi nu prövar alla vägar för att utöka informationen så att vi på alla sätt sprider information till Litauens folk i första hand, men naturligtvis till alla de baltiska staterna. Jag hoppas även att den miljon som nu är anslagen inte innebär några begränsningar. Pengar skall inte få utgöra någon begränsning när det gäller att sprida information till de baltiska staterna.

Anf. 59 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tycker att det var en mycket bra deklaration som utrikesministern gjorde här om Sveriges syn på situationen i Baltikum just nu. Jag tycker även att jag därmed har fått svar på den fråga som jag ställde tidigare i veckan till utrikesministern om detta.

Den händelseutveckling vi ser i Baltikum och i Sovjetunionen i övrigt är ju utomordentligt oroande. Den innebär att många av de förhoppningar som vi ställde på president Gorbatjovs politik och på innebörden av begreppet glasnost nu krossas. Det är ändå viktigt att vi på kraftfullaste sätt ger ett stöd

åt de baltiska folkens frihetssträvanden i denna mycket svåra situation. Det har ju flera andra också bekräftat.

Det är viktigt att vi inriktar det materiella stöd som vi är beredda att ge på det man behöver allra bäst nu. Det är naturligtvis stöd på informationssidan. Jag vill gärna sälla mig till dem som har uttryckt önskemål om att Sveriges Radios utlandsprograms sändningar på baltiska språk skall utvidgas högst väsentligt så att de verkligen kan bli en informationskälla. Men viktigast är att vi får en fortsatt kraftfull internationell reaktion på den sovjetiska politiken i Baltikum. Det är förmodligen det enda som kan stoppa utvecklingen mot ett allt hårdare grepp. Mycket har skett, och det är viktigt att Sverige arbetar vidare.

Vi borde inom ESK-processen eftersträva en särskild konferens för att ta upp de baltiska frågorna. Jag känner till svårigheterna men jag tycker att Sverige borde driva kravet, och jag vill gärna höra utrikesministerns syn på den möjligheten. Det finns naturligtvis även anledning att snart ta upp en diskussion om Sovjetunionens fortsatta status i relation till Europarådet.

Anf. 60 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Även jag är positiv till att utrikesministern är beredd att ta upp de baltiska staternas fråga i internationella fora. Jag skulle, med anledning av detta, vilja fråga utrikesministern om den svenska regeringen är beredd att ta upp frågan om de baltiska staternas status i FNs generalförsamling och begära att man får ett yttrande från den internationella domstolen i Haag för att få den internationella folkrättens syn på deras status. Det finns, med tanke på den utveckling som har varit, anledning att man ifrågasätter deras status och möjligheterna för andra länder att erkänna de baltiska staterna som självständiga stater. Jag förstår att det finns svårigheter i dag i det internationella sammanhanget, men det finns all anledning att fråga den internationella juridiska expertisen på det här området.

Min fråga är om man är beredd att ta upp det och få ett yttrande från den internationella domstolen i Haag.

Anf. 61 Utrikesminister STEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Om tio minuter börjar utrikesnämndens sammanträde, och enligt statuterna skall utrikesministern vara med från början. Det gör att jag får svara mycket kort på i och för sig mycket viktiga frågor.

Vad gäller Sveriges agerande i olika internationella fora är vi beredda att ta upp det överallt där vi bedömer det vara till de baltiska folkens fördel. Det är inte alltid riktigt säkert att det är det. Det beror nämligen på vilket svar man har att vänta sig från de olika institutionerna. Vi kan återkomma till den debatten så får jag gå in litet djupare i den. Vi är beredda att på allt sätt, det är ju delvis en budgetfråga, utöka de baltiska radiosändningarna. Vi gör en första utökning med litauiska sändningar.

Jag vill gärna säga till Håkan Holmberg att det är klart att det är oerhört viktigt att vi kan reda ut på vilket sätt vi bäst ger stöd för en utveckling av teleförbindelserna. Där undersöker man bl.a. det alternativ som Håkan Holmberg har nämnt. Jag ber att få återkomma även på den punkten.

Sedan, herr talman, är det nu en kollision mellan de regler som gäller i

utrikesnämnden och de som gäller för en sådan här informationsstund. Med mitt förflutna som medlem i den republikanska klubben föredrar jag kungen. Jag går.

Anf. 62 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Får jag börja med att tacka utrikesministern för den fylliga och klara deklaration han gjorde. Jag hann inte säga det i mitt inlägg nyss. Jag vill gärna ha det framfört.

Jag är också glad över att frågan om telekommunikationer, som jag tog upp, övervägs. Jag hoppas att det går fort eftersom det kan vara bråttom, som jag sade.

När det gäller att aktualisera den baltiska frågan internationellt finns, som flera har nämnt, olika problem med att ta upp den i olika internationella fora. Jag vill bara peka på den omständigheten att det finns flera länder än vi som ändå har reagerat mycket tydligt under de senaste månaderna. Jag tänker bl.a. på Island, Danmark, Polen, Tjeckoslovakien och Ungern. Det kan kanske finnas möjligheter att, ur denna och kanske en större grupp, hitta en krets av länder som i någon lämplig form kan uppträda som ett slags baltisk skyddsgrupp som ständigt aktualiserar frågan.

Det var ett av kanske många hugskott som dyker upp i dessa dagar. Jag tycker att varje tanke som finns bör prövas, eftersom det kan vara mycket bråttom.

Anf. 63 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! När utrikesministern går till kungen vill jag gärna sända med honom orden som vicepresidenten Dainis Ivans förmedlade häromdagen. De gällde ytterst behovet av att i de baltiska staterna få tillgång till fri information. Det är ingen tillfällighet att en av de mest symboliska händelser som sker i dessa stater just nu är ockupationen av radio- och TV-tornet i Vilnius och motsvarande i Riga. Det har en oerhört central och viktig betydelse för den framtida motståndskraften och nationella identiteten i dessa länder. Där har vi i Sverige en unik möjlighet, och jag måste också säga ett antal underlåtenhetssynder som vi kan ta igen. Jag hoppas att utrikesministern, medan han som f.d. medlem i republikanska klubben sakta strosar till Konungen fram, tänker igenom att här har vi en central möjlighet att göra en viktig insats.

Anf. 64 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag kan då säga ett vänligt ord på utrikesministerns tunga väg. När det gäller en hel rad praktiska saker som radiosändningar och anslag för ökade kontakter, svensk representation osv. gör regeringen väldigt mycket, oerhört mycket mer än förr.

Det är ändå anmärkningsvärt att när vi här i riksdagen hade tre baltiska representanter som höll anföranden till oss så var det oerhört militanta anföranden. De efterlyste varken mat eller pengar utan ett ännu starkare politiskt stöd. Jag vill gärna ha detta sagt som en bakgrund till de frågor som jag ställer och som handlar just om ökat politiskt stöd. Det kan kanske låta som

hårklyverier här på litet avstånd, men det har uppenbarligen en mycket stark laddning och en mycket stor betydelse för dem som det närmast gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1990/91:76 Socialavgifter för vissa idrottsutövare

Skrivelse
1990/91:77 Invandrar- och flyktingpolitiken

Förslagen
1990/91:12 Riksdagens revisorers förslag angående SJ-koncernens verksamhet
1990/91:13 Riksdagens revisorers förslag angående Sveriges turistråd

8 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 17 januari

1990/91:130 av *Martin Olsson* (c) till justitieministern om en samlad samepolitik:

Den 28 november 1990 beslöt riksdagen (1990/91:JoU12) att avslå regeringens förslag i propositionen 4 angående ändringar i rennäringslagen. Motiveringen till riksdagens beslut (1990/91:JoU12) var "att starka skäl talar för att de frågor som omfattas av propositionen behandlas inom ramen för ett mer sammanhållet förslag angående samernas ställning, där även förslagen från samerättsutredningen kan bli föremål för en samlad bedömning".

Jordbruksutskottet underströk vidare "det angelägna i att regeringen så snart som möjligt återkommer till riksdagen med ett sammanhållet förslag angående samefrågorna".

Riksdagens beslut överensstämde därmed med kraven från de samiska organisationerna som genom sitt gemensamma organ, Samernas nationalråd, i brev till statsministern den 12 oktober hade begärt att den nämnda propositionen skulle återkallas och att regeringen i stället skulle framlägga en samlad same- och rennäringsproposition.

Eftersom det är av stor betydelse att erforderliga reformer präglade av en helhetsyn på det samepolitiska området genomförs utan för stor tidsutdräkt och helst i bred enighet är det av intresse att få en redovisning av regeringens arbete med och planering av när ett sådant förslag kan framläggas.

Samerättsutredningen, som tillsattes 1983, hade till uppgift att mot bakgrund av folkrätten och samernas ställning som urbefolkning, pröva tre för samerna viktiga frågor, nämligen behovet av att stärka rennäringens rättsliga ställning, behovet av ett folkvalt samiskt organ och åtgärder för att stärka det samiska språkets ställning.

I sin analys av samernas folkrättsliga ställning i sitt delbetänkande 1986 fastslog utredningen "att Sverige på folkrättsliga grunder har förpliktelser gentemot samerna på olika sätt" och att "Sverige måste avstå från sådana ingrepp i naturen att de naturliga förutsättningarna för rennäringens fortbestånd äventyras". 1989 lade utredningen fram förslag syftande till att stärka rennäringens rättsliga ställning gentemot motstående intressen, främst storskogsbruket. I samma betänkande föreslogs även inrättande av ett folkvalt samiskt organ, ett sameting, och en grundlagsregel gällande samernas ställning.

Utredningens förslag om stärkande av rennäringens rättsliga ställning låg i viss mån till underlag för regeringens proposition i höstas om ändringar i rennäringslagen. Däremot har ingen lagrådsremiss eller annat regeringsförslag om inrättande av ett sameting presenterats trots att denna fråga knappast är kontroversiell.

I sitt svar tll mig den 13 november på min interpellation med frågan om regeringen avsåg att framlägga förslag om inrättande av ett sameting – och i så fall när, uttalade sig justitieministern i princip positiv till inrättande av ett sameting men lämnade ingen uppgift om när ett förslag beräknades kunna föreligga.

Sedan Norges samer hösten 1989 fick ett sameting och eftersom Finland sedan länge har ett sameparlament är nu Sveriges samer de enda som – förutom Sovjetunionens – saknar ett eget folkvalt organ.

Sverige har bl.a. härigenom kommit att bli efter våra grannländer när det gäller genomförande av samepolitiska reformer.

Sameutredningen föreslår i sitt den 21 november avgivna slutbetänkande åtgärder för att stärka det samiska språkets ställning i första hand genom ökad användning av samiska i olika officiella sammanhang. I betänkandet föreslås även bl.a. åtgärder för att förbättra de s.k. fiskesamernas ställning.

Regeringen har ännu inte sänt betänkandet på remiss. Detta är anmärkningsvärt och kan lätt tolkas så att regeringen inte inom närmaste tiden avser att utarbeta förslag till den samlade samepolitik som riksdagen uttalat sig för. Detta intryck förstärks av att det i årets budgetproposition endast redovisats vad riksdagen beslutat och att samerättsutredningen avgett sitt slutbetänkande. Däremot anges inget om vilka åtgärder regeringen ämnar vidta.

En annan fråga som förefaller att ha uppskjutits är regeringens ställningstagande till frågan om ratificering av ILOs konvention 169 om urbefolkningars rättigheter.

Med hänsyn till det svenska samhällets skyldigheter mot vår inhemska minoritetsbefolkning och mot bakgrund av bl.a. riksdagens begäran om ett förslag om en samlad samepolitik och avsaknaden av regeringsförslag om inrättande av sameting samt den ännu inte inledda remissbehandlingen av samerättsutredningens slutbetänkande vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Vilken planering har regeringen för utarbetande av förslag till en samlad samepolitik och när avses förslag framläggas?

9 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 16 januari

1990/91:346 av *Marianne Samuelsson* (mp) till statsministern om skyddet för kärnkraftverken:

På nyheterna den 14 januari meddelades att säkerheten förstärkts på grund av nuvarande krigsrisk vid riksdag och regeringskansli. Det skulle också vidtas extra säkerhetskontroller vid flygplatserna. Självklart känns omständigheterna oroväckande på många vis. Från säkerhetssynpunkt är våra kärnkraftverk ett stort bekymmer. Ett sabotage eller en olycka skulle drabba stora delar av vårt land.

Jag vill därför fråga statsministern vilka åtgärder som vidtagits för att skydda våra kärnkraftverk.

10 § Kammaren åtskildes kl. 15.53.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 24 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 14.25 och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 17 januari

Anförande med anledning av krigsutbrottet i Gulfområdet 1
Förste vice talmannen
1 § Justering av protokoll 1
2 § Svar på interpellation 1990/91:109 om demokrativillkor för biståndsarbete 1
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén (s)
Alf Wennerfors (m)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
3 § Svar på interpellation 1990/91:120 om regionalt inriktade infrastrukturella insatser 9
Industriminister Rune Molin (s)
Börje Hörnlund (c)
Sigge Godin (fp)
Ulla Orring (fp)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
4 § Svar på interpellation 1990/91:87 om sysselsättningen i Värmland 20
Industriminister Rune Molin (s)
Kjell Ericsson (c)
Isa Halvarsson (fp)
Göthe Knutson (m)
Bo Finnkvist (s)
Meddelande om uppskjutna interpellationssvar 34
Ajournering 34
Återupptagna förhandlingar 34
5 § Information från regeringen om det aktuella läget i Gulfkrisen .. 34
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Margaretha af Ugglas (m)
Per Gahrton (mp)
Lars Werner (v)
Hans Göran Franck (s)
Pär Granstedt (c)
Birgitta Hambraeus (c)
Jan-Erik Wikström (fp)
Hans Lindblad (fp)
Hadar Cars (fp)
6 § Information från regeringen om det aktuella läget i Baltikum ... 46
Utrikesminister Sten Andersson (s)
Gunnar Hökmark (m)
Håkan Holmberg (fp)
Per Gahrton (mp)
Marianne Andersson i Vårgårda (c)
Pär Granstedt (c)

Ingela Mårtensson (fp)
7 § Bordläggning 53
8 § Anmälan om interpellation
1990/91:130 av Martin Olsson (c) om en samlad samepolitik.. 53
9 § Anmälan om fråga
1990/91:346 av Marianne Samuelsson (mp) om skyddet för kärnkraftverken..... 55

gotab 97735, Stockholm 1991